

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Філософський факультет

Кафедра політології

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему «**Публічна політика за умов воєнного стану: сучасний
контекст**»

Виконала: здобувачка вищої освіти
4 курсу групи ОП-42 денного відділення
напряму підготовки 05 - "Соціальні та
поведінкові науки"
спеціальності 052 «Політологія»

ОПП «Політичні технології
та аналіз політики»

Кечеджі Катерина Олексіївна

Керівник: доцент кафедри політології,
кандидат філософських наук

Авксентьев Олександр Леонідович

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент, заступник директора з
адміністративних питань та цифрового розвитку

Мірошниченко Тетяна Миколаївна

Харків – 2025 року

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Філософський факультет

Кафедра політології

Спеціальність 052 Політологія

Освітньо-професійна програма «Політичні технології та аналіз політик»

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри

О.А. ФІСУН
(ініціали, прізвище)

_____

(підпис)

« _____ » _____ 20 _____
року

ЗАВДАННЯ

На кваліфікаційну роботу бакалавра

Кечеджі Катерина Олексіївни

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема роботи: «Публічна політика за умов воєнного стану: сучасний контекст»

керівник роботи Авксентьев Александр Леонідович, к. філософ. н., доцент. кафедри політології

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету «22» березня 2024 року № 3801-5/7952.

2. Строк подання студентом роботи 30.04.2025

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

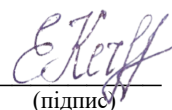
1. Дослідити поняття, особливості та функції публічної політики в умовах сучасних політичних трансформацій.
2. Встановити теоретичні підходи до аналізу трансформації публічної політики в умовах криз та надзвичайних ситуацій.
3. Розкрити основні форми та типи політик, зокрема в класифікаціях Лоуї, Андерсона та Парсонса.
4. Дослідити чинники, що зумовлюють адаптацію публічної політики до умов воєнного стану в Україні.
5. Проаналізувати інституційні зміни та механізми публічного управління в Україні під впливом війни, зокрема роль військових адміністрацій та правового режиму воєнного стану.
6. Визначити стратегії модернізації та підвищення ефективності публічної політики в умовах війни, включаючи цифровізацію, участь громадянського суспільства та реформу публічної служби.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапу роботи	Термін виконання етапу
1	Консультація з керівником щодо обрання теми роботи	30.09.2024
2	Затвердження теми роботи	12.10.2024
3	Аналіз та підбір літературних джерел для написання роботи	30.11.2024
4	Написання змісту до дипломної роботи	30.12.2024
5	Написання першого розділу та висновків до нього	30.01.2025
6	Написання другого розділу та висновків до нього	28.02.2025
7	Написання вступу до роботи	15.03.2025
8	Написання висновків до роботи	31.03.2025
9	Оформлення списку використаних джерел	15.04.2025
10	Написання анотації	30.04.2025
11	Фінальні коригування та доопрацювання	12.05.2025
12	Підготовка доповіді до виступу на захисті дипломної роботи	19.05.2025-08.06.2025
13	Підготовка презентації до виступу на захисті дипломної роботи	20.05.2025
14	Підготовка до виступу на захисті дипломної роботи	21.05.2025
15	Підготовка до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	22.05.2025
16	Передзахист кваліфікаційної роботи	26.05.2025
17	Фінальні коригування та доопрацювання після зауважень на передзахисті	26.05.2025-28.05.2025
18	Перевірка кваліфікаційної роботи через систему антиплагіат	31.05.2025
19	Захист кваліфікаційної роботи	13.06.2025

5. Дата видачі завдання 30.09.2024

Здобувач вищої освіти

К.О.Кечеджі
(ініціали, прізвище)

Керівник роботи

О.Л.Авксентьев

(підпис)

(ініціали,

прізвище)

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В. Н. КАРАЗІНА
ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ**

Направляється студентка *Кечеджі К.О* до захисту бакалаврської роботи за спеціальністю 052 – політологія на тему: «Публічна політика за умов воєнного стану: сучасний контекст»

Бакалаврська робота і рецензія додаються.

Декан філософського факультету _____ Карпенко І. В.

Довідка про успішність

Студентка *Кечеджі К.О.* за період навчання на філософському факультеті з 2021 року по 2025 рік повністю виконала навчальний план за спеціальністю з таким розподілом оцінок за національною шкалою:

відмінно – _____%, добре – _____%, задовільно – _____%.

Фахівець 1 категорії

навчального центру організації

освітнього процесу філософського факультету _____ Рєвкова Н. Є.

Висновок керівника бакалаврської роботи

Студентка *Кечеджі К.О* виконала бакалаврську роботу на тему «Публічна політика за умов воєнного стану: сучасний контекст» яка присвячена дослідженню особливостей формування та реалізації публічної політики в Україні в умовах воєнного стану. У ній проаналізовано, як війна вплинула на політичні інститути, механізми ухвалення рішень, взаємодію влади з громадянським суспільством та розробку адаптивних стратегій публічного управління в екстремальних умовах.

Керівник бакалаврської роботи:

професор кафедри політології

Харківського національного

університету імені В. Н. Каразіна,

кандидат філософських наук _____

Авксентьєв.О.Л

_____20__ року

Висновок кафедри про бакалаврську роботу

Бакалаврська робота розглянута. Студентка *Кечеджі К.О.* допускається до захисту роботи в Екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри політології _____

Фісун О.А.

_____20__ року

ЗМІСТ

<u>ЗМІСТ</u>	4
<u>ВСТУП</u>	5
<u>РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ</u>	9
<u>1.1 Поняття, особливості та функції публічної політики в сучасних умовах</u>	9
<u>1.2 Теоретичні підходи до аналізу трансформації публічної політики в умовах криз і надзвичайних ситуацій</u>	16
<u>РОЗДІЛ 2: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ВОЄННОГО ЧАСУ</u>	31
<u>2.1 Особливості формування та реалізації публічної політики в Україні під час воєнного стану</u>	31
<u>2.2 Стратегії адаптації публічної політики до воєнного часу: аналіз сучасних тенденцій</u>	52
<u>ВИСНОВКИ</u>	61
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</u>	64

ВСТУП

Дослідження публічної політики в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності, оскільки кардинальні зміни, спричинені військовою агресією, зокрема агресією Російської Федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, ставлять перед політичною системою безпрецедентні виклики та небезпеки, які глибоко трансформують усі сфери суспільного життя та вимагають від системи публічного управління не лише адаптації до екстремальних зовнішніх умов, але й забезпечення безперервного функціонування політичного процесу. У цьому контексті, спроможність політичного керівництва ефективно виконувати свої функції перетворюється на одну з найважливіших теоретичних та практичних проблем, від вирішення якої безпосередньо залежить національна безпека держави, а також здатність країни протистояти зовнішній загрозі, мінімізувати її руйнівний вплив та запобігти внутрішньому колапсу.

Сучасний стан вивчення публічної політики можна описати з відсутністю єдиної думки щодо визначення цієї категорії, попри її ключове значення для політичної науки, що зумовлено багатозначністю термінів «політика» та «публічний» і, відповідно, впливом різноманітних наукових дисциплін, як соціологія, філософія та економіка. Провідні західні науковці, а саме Джеймс Андерсон, визначають політику як цілеспрямований курс дій актора або групи акторів у вирішенні проблеми, зосереджуючись на фактичних діях, а не лише на деклараціях, в свою чергу, Томас Дай пропонує більш лаконічне визначення публічної політики як того, що уряди вирішують робити або не робити. Українські фахівці, зокрема С. Телешун, С. Ситник та І. Рейтерович, розглядають публічну політику як політику органів державного управління, що базується на узгодженні інтересів та спрямована на досягнення суспільно значимих цілей. Світові тенденції у вивченні публічної політики вказують на зростання значення недержавних акторів, глобалізації та інформаційних технологій, що ускладнює політичні

процеси та розширює коло залучених суб'єктів. Роботи, присвячені трансформації публічної політики саме в умовах криз та надзвичайних ситуацій, зокрема воєнного стану потребують подальшого поглибленого аналізу з урахуванням специфіки українського контексту, де відбувається потрібна трансформація: ринкове реформування, демократизація та створення національної держави.

Обґрунтування доцільності даного дослідження полягає у нагальній потребі осмислення особливостей формування та реалізації публічної політики в Україні під час дії воєнного стану, аналізу стратегій її адаптації та вироблення рекомендацій для підвищення ефективності публічного управління в екстремальних умовах, що є критично важливим для забезпечення стійкості держави та її подальшого відновлення.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що військова агресія Російської Федерації проти України спричинила глибокі трансформації в усіх сферах суспільного життя, поставивши перед системою публічного управління безпрецедентні виклики. В умовах воєнного стану забезпечення ефективного функціонування політичного процесу та адаптація публічної політики до нових реалій набувають критичного значення для збереження державності, захисту національних інтересів та забезпечення життєдіяльності населення. Проблемна ситуація полягає у необхідності швидкого переформатування механізмів розробки та впровадження публічної політики, враховуючи обмеження, пов'язані з правовим режимом воєнного стану, руйнацією інфраструктури, масовим переміщенням населення, зміною пріоритетів суспільних запитів та необхідністю координації зусиль державних органів, місцевого самоврядування, військових адміністрацій та громадянського суспільства. Своєчасність та значущість вивчення даної проблеми підкреслюється тим, що від ефективності публічної політики в умовах війни безпосередньо залежить

здатність держави протистояти агресії, мінімізувати її наслідки та закласти підвалини для повоєнного відновлення та розвитку.

Метою дослідження є комплексний аналіз теоретико-методологічних засад публічної політики та особливостей її трансформації, формування та реалізації в Україні за умов воєнного стану, а також розробка на цій основі стратегій адаптації публічної політики до викликів воєнного часу.

Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження вирішувалися наступні завдання:

- розглянути поняття, особливості та функції публічної політики в сучасних умовах;
- проаналізувати теоретичні підходи до аналізу трансформації публічної політики в умовах криз і надзвичайних ситуацій;
- виявити особливості формування та реалізації публічної політики в Україні під час воєнного стану;
- проаналізувати сучасні тенденції та розробити стратегії адаптації публічної політики до воєнного часу.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації публічної політики в державі. Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти трансформації публічної політики в Україні за умов воєнного стану.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Системний підхід дозволив розглянути публічну політику як складну, динамічну систему взаємопов'язаних елементів та дослідити її трансформацію в умовах воєнного стану як цілісне явище. Інституційний метод застосовувався для аналізу ролі державних інститутів, військових адміністрацій та інших суб'єктів у формуванні та реалізації публічної політики під час війни. Порівняльний аналіз використовувався для

зіставлення різних теоретичних підходів до публічної політики та кризового управління, а також для вивчення досвіду інших країн у сфері управління в умовах надзвичайних ситуації. Метод аналізу документів був застосований для вивчення нормативно-правових актів, що регулюють правовий режим воєнного стану та діяльність органів публічної влади в Україні, а також для опрацювання наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних авторів. Структурно-функціональний аналіз допоміг виявити зміни у функціях та завданнях публічного управління в умовах війни. Синтез та узагальнення дозволили сформулювати висновки щодо особливостей та стратегій адаптації публічної політики в Україні.

Основна частина тексту роботи складається з двох розділів. У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження публічної політики» розкрито поняття, особливості та функції публічної політики в сучасних умовах, проаналізовано різні підходи до її визначення та класифікації, а також розглянуто теоретичні підходи до аналізу трансформації публічної політики в умовах криз і надзвичайних ситуацій, включаючи теорії процесу політики, теорії результатів політики та сучасні концепції кризового управління. У другому розділі «Актуальні проблеми розвитку публічно-політичного процесу в Україні за умов воєнного часу» досліджено особливості формування та реалізації публічної політики в Україні під час воєнного стану, висвітлено інституційні зміни, виклики та проблеми, з якими стикається система публічного управління, та проаналізовано стратегії адаптації публічної політики до воєнного часу, включаючи питання координації, децентралізації, ролі громадянського суспільства та модернізації публічної служби.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 61 найменування. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок, з яких основного тексту – 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Поняття, особливості та функції публічної політики в сучасних умовах

Публічна політика, як важливий концепт у сучасній політичній науці, залишається предметом численних дискусій, оскільки досі не існує єдиного визначення цієї категорії, що підтверджує думка Чальцевої, яка зазначає, що це питання потребує подальшого вивчення (Чальцева, 2017: 9). Цей термін охоплює дії окремих осіб або груп до яких належать державні службовці, урядові установи чи законодавці, які здійснюють свою діяльність у специфічних сферах, особливо, у контексті державних підприємств або боротьби з бідністю, що підкреслює важливість розуміння контексту, в якому ці дії відбуваються. Часто публічна політика сприймається як те, що уряд вирішує реалізувати або, навпаки, чого уникати, однак для більш глибокого аналізу необхідно мати чіткіше визначення, яке б відображало всі нюанси цього процесу. Джеймс Андерсон пропонує розглядати політику як стабільний і цілеспрямований курс дій, що його дотримується певний актор або група акторів у процесі вирішення актуальних проблем, що викликають суспільний інтерес, що дозволяє зосередитися на реальних діях, а не лише на намірах або пропозиціях, що, в свою чергу, відрізняє політику від простого вибору між альтернативами. Публічна політика, таким чином, є результатом діяльності урядових органів та посадових осіб, хоча на цей процес можуть впливати й недержавні актори, що свідчить про складність взаємодії між різними учасниками політичного процесу. Томас Дай спрощує це визначення, вказуючи на те, що публічна політика є тим, що уряди вирішують робити або не робити, тоді як Генрі акцентує увагу на сценаріях, які приймаються та реалізуються урядом, а Чендлер і Плано підкреслюють стратегічний аспект використання ресурсів для вирішення національних проблем. Парсонс, у свою чергу, зазначає, що політика є спробою визначити та структурувати

раціональну основу для дій або бездіяльності, що вказує на цілеспрямованість дій, які вживаються тими, хто має владу, для досягнення певних цілей. П. Кньофель розглядає публічну політику як сукупність послідовних рішень або дій, які приймаються різними публічними та іноді приватними акторами, ресурси та інтереси яких можуть суттєво відрізнятися, з метою вирішення політично визначеної колективної проблеми. Українські дослідники, такі як С. Телешун, С. Ситник та І. Рейтерович, акцентують увагу на тому, що публічна політика є діяльністю органів державного управління, яка базується на механізмах узгодження інтересів зацікавлених сторін і спрямована на досягнення суспільно значущих цілей (Anderson, 2003: 1 - 3).

Складність у визначенні публічної політики зумовлена багатозначністю термінів «політика» та «публічний», оскільки термін «politics» охоплює політичну діяльність, тоді як «policy» вказує на конкретні політичні курси або лінії поведінки, а «policy making» стосується процесу розробки та реалізації цих курсів. Термін «polity» пов'язаний із структурою держави та політичною системою, тоді як слово «public» охоплює поняття суспільства, держави та громадськості, що вказує на важливість контексту, в якому функціонує публічна політика, оскільки вона розглядається через призму таких категорій, як «публіка», «публічна сфера» та «громадськість». Крім того, на формування цієї категорії вплинули різні наукові дисципліни, включаючи соціологію, філософію, менеджмент та економіку, що свідчить про міждисциплінарний характер дослідження публічної політики. Публічна політика має ряд характеристик, які визначають її суть, зокрема, вона є цілеспрямованою дією, що орієнтована на досягнення конкретних цілей, а не випадковими вчинками, що підтверджує думку про те, що навіть якщо цілі можуть бути сформульовані не зовсім чітко, це часто робиться з метою зменшення конфліктів і формування підтримки. Політика складається з певного курсу дій, які реалізуються урядовими посадовцями протягом певного часу, що підкреслює важливість розуміння політики як процесу, а не лише як набору окремих рішень, оскільки

вона включає не лише прийняття законів, але й подальші дії щодо їх реалізації. Публічна політика виникає у відповідь на політичні вимоги, які є закликами до дій або бездіяльності з певних суспільних питань, що надходять від громадян, груп або посадових осіб, і в результаті цього уряд приймає рішення, які надають зміст і напрямок публічній політиці, включаючи закони, виконавчі накази та адміністративні правила (Anyebe, 2018: 8).

Рішення, які приймаються в рамках публічної політики, часто формулюються у вигляді політичних заяв, що свідчить про значущість комунікаційних процесів у формуванні цієї політики, оскільки вони охоплюють не лише наміри уряду, але й реальні дії, які здійснюються, що дозволяє проводити чітку межу між результатами політики, які проявляються у фактичних діях, таких як збирання податків або будівництво інфраструктури, і наслідками цих дій, які можуть включати соціальні зміни, наприклад, зниження рівня злочинності або поліпшення стану громадського здоров'я. Публічна політика може мати різні форми, включаючи позитивні дії, що передбачають активне втручання уряду для вирішення певних проблем, а також негативні дії, коли уряд ухвалює рішення не втручатися, незважаючи на наявність закликів до дій, що демонструє складність і багатогранність цього явища, яке вимагає детального аналізу.

Важливим аспектом публічної політики є те, що вона не існує в ізоляції, а формується та реалізується в конкретному соціально-економічному контексті, де економічні умови, такі як стан економіки, безпосередньо впливають на пріоритети та можливості політики, що в свою чергу визначає, які питання стають актуальними для розгляду. Соціальне та культурне середовище також відіграє важливу роль, оскільки суспільні норми, цінності та культурна прийнятність формують межі можливих політик, що може суттєво вплинути на їх реалізацію. Політичне середовище, яке включає в себе пріоритети політичних партій, виборчі цикли та рівень поляризації, також має значний вплив на порядок денний та вибір політики, оскільки ці фактори

можуть змінювати акценти в політичних рішеннях. Адміністративне середовище, яке охоплює питання реалізації політики, відповідальності різних рівнів влади та практичні аспекти виконання, також є критично важливим для успішної реалізації політичних рішень.

Також на політичний процес можуть впливати так звані фокусуючі події, які є значними епізодами, що раптово привертають увагу суспільства до певних проблем, такими подіями можуть бути терористичні атаки, стихійні лиха або пандемії, які змушують уряди реагувати на нові виклики, що виникають у суспільстві. Функції публічної політики є різноманітними, оскільки вони охоплюють вирішення соціальних проблем, реагування на запити суспільства та розподіл цінностей, що робить її важливим інструментом для аналізу соціальних проблем і оцінки ефективності дій уряду, що, в свою чергу, допомагає виявляти нагальні соціальні питання та визначати, наскільки успішно уряд справляється з ними. Політика виконує роль механізму розвитку соціально-економічної системи, що визначає майбутнє суспільства, оскільки її важливість у демократичному управлінні є незаперечною, оскільки вона спрямована на покращення якості життя громадян і забезпечення надання необхідних товарів і послуг. Публічна політика може бути класифікована за різними критеріями, зокрема, одна з типологій розрізняє субстантивні політики, які стосуються конкретних дій уряду, таких як будівництво доріг або виплата соціальної допомоги, і процедурні політики, які визначають, як ці дії будуть реалізовані, наприклад, через створення нових агентств або визначення процедур. Процедурні політики можуть мати суттєві наслідки для субстантивних політик, оскільки вони можуть впливати на те, як реалізуються конкретні дії. Інша відома типологія, запропонована Лоуї, поділяє політики на дистрибутивні, регуляторні та редистрибутивні, де дистрибутивні політики надають послуги або блага певним сегментам населення, часто фінансуючи їх з державного бюджету, що зазвичай не викликає прямих конфліктів між бенефіціарами.

Регуляторні політики, навпаки, накладають обмеження на поведінку індивідів та груп, що може призводити до конфліктів між тими, хто підтримує регулювання, і тими, хто йому опирається, тоді як саморегуляторні політики передбачають, що контроль здійснюється самими регульованими групами. Редистрибутивні політики, які передбачають свідоме переміщення багатства або доходів між різними класами населення, зазвичай є дуже конфліктними, оскільки вони можуть викликати значні суперечки в суспільстві (Anderson, 2003: 5-9).

Класифікація політик може бути здійснена за різними критеріями, зокрема, розрізняють матеріальні політики, які забезпечують надання відчутних ресурсів або влади, і символічні політики, що мають обмежений реальний матеріальний вплив, але здатні апелювати до цінностей та емоцій, що свідчить про те, що більшість політик поєднують у собі як матеріальні, так і символічні елементи, що робить їх більш комплексними. Існує теж поділ на колективні блага, які є неподільними і доступні всім членам суспільства, наприклад, національна оборона, і приватні блага, які можуть бути придбані індивідуально, оскільки уряди часто перетворюють приватні блага на соціальні, забезпечуючи їх доступність для всіх громадян, що свідчить про прагнення до рівного доступу до основних послуг. У сучасному контексті державна політика все більше набуває ознак публічності, що виявляється в тому, що держава виступає не лише як актор, але й як організатор, який формує свою політику, здійснюючи управлінські функції в публічній сфері, що є важливим аспектом для розуміння її ролі в суспільстві. Публічність політики проявляється в її спрямованості на досягнення суспільних цілей і забезпечення інтересів громадян, що вимагає активної взаємодії між різними суб'єктами, такими як органи державної влади, органи місцевого самоврядування, представники громадянського суспільства, політичні партії, групи інтересів, експерти та засоби масової інформації, що свідчить про складність і багатогранність цього процесу.

Ефективність публічної політики значною мірою залежить від якості взаємодії між цими акторами, рівня їх інституціоналізації, а також наявності каналів для діалогу та узгодження інтересів, що є критично важливим для досягнення успіху в реалізації політичних рішень. Сучасні тенденції, такі як глобалізація, розвиток інформаційних технологій і мережевізація, ускладнюють публічну політику, оскільки вони розширюють коло акторів, включаючи транснаціональні та міжнародні організації, і змінюють характер взаємодії між ними, що вимагає нових підходів до управління та координації дій. Зростаюча роль недержавних акторів, громадянського суспільства, експертних спільнот і мережевих структур у формуванні порядку денного та реалізації політики свідчить про те, що традиційні моделі управління вже не є достатніми для ефективного реагування на виклики сучасності. Розвиток електронного урядування та електронної демократії створює нові можливості для взаємодії між владою та суспільством, підвищуючи прозорість процесів і залучаючи громадян до управлінських рішень, що є важливим кроком у напрямку демократизації політичного процесу.

Функції публічної політики в умовах сучасності включають не лише традиційний розподіл ресурсів і регулювання, але й забезпечення діалогу між різними учасниками, управління конфліктами, легітимацію влади, а також сприяння соціальним інноваціям, що вказує на необхідність адаптації політики до нових умов і викликів. У цьому контексті важливу роль відіграють різні актори, серед яких державні інститути, такі як законодавчі, виконавчі та судові органи, які залишаються ключовими гравцями, оскільки вони мають легальні повноваження приймати та впроваджувати рішення, проте їхня роль трансформується від адміністративної до координаційної або модераторської, що вимагає нових підходів до управління. Політичні партії теж відіграють важливу роль у формуванні політичного курсу, оскільки вони впливають на процеси через вибори та представництво в органах влади, артикулюючи інтереси певних груп, що є важливим аспектом для розуміння динаміки

політичного процесу. Групи інтересів активно лобіюють свої позиції, намагаючись вплинути на зміст політики, що свідчить про їхню значущість у формуванні політичних рішень. Громадянське суспільство, яке включає неурядові організації, громадські рухи та спільноти, стає все більш впливовим актором, особливо в демократичних системах, оскільки воно здійснює громадський контроль, артикулює інтереси та бере участь у співуправлінні, що є важливим для забезпечення прозорості та підзвітності влади. Засоби масової інформації формують громадську думку, визначають порядок денний і виступають каналом комунікації між владою і суспільством, що є важливим елементом у процесі формування публічної політики. Експертні спільноти та аналітичні центри надають інформаційно-аналітичну підтримку, розробляють альтернативи політики та впливають на її зміст, що свідчить про необхідність залучення фахівців до процесу прийняття рішень. Окремі громадяни також можуть виступати акторами через участь у виборах, громадських обговореннях, протестних акціях або через інтерактивні платформи, що підкреслює важливість активної участі суспільства в політичному процесі. Інституціоналізація цих акторів та каналів їх взаємодії є важливим аспектом, що впливає на стабільність та ефективність публічної політики, оскільки вона визначає, наскільки успішно різні учасники можуть співпрацювати для досягнення спільних цілей (Чальцева, 2017:118-119).

1.2. Теоретичні підходи до аналізу трансформації публічної політики в умовах криз і надзвичайних ситуацій

Політичні кризи зазвичай супроводжуються серйозними соціальними та економічними потрясіннями, які можуть суттєво загрожувати стабільності держави та її міжнародному статусу, що вказує на необхідність глибокого вивчення інституціональних аспектів управління такими кризами, оскільки це є критично важливим для забезпечення національної безпеки. Термін криза походить з грецької мови, де він означає переломний момент, вибір або розрізнення, і в сучасному контексті цей термін вживається для опису різкої

зміни звичного стану речей, що може проявлятися у вигляді зламу або загострення, що свідчить про специфічний стан суспільних структур, які зазнали негативного впливу. Це стан, коли суперечності між елементами системи та її структурою загострюються до такої міри, що перевищують рівень їх відносної самостійності, внаслідок чого структура починає перешкоджати розвитку системи, створюючи умови для її різкого переходу до нової якості через трансформацію. Поняття кризи, яке було запозичене з медицини, набуло драматичного забарвлення в політичній науці, спочатку означаючи різкий перелом або важкий перехідний стан, і в даний час криза розглядається як природна фаза розвитку будь-якої системи, що є моментом дезорганізації, але також і чинником організації та самоорганізації. За позицією Л. Нагорної, термін криза спочатку використовувався переважно в метафоричному значенні, і лише наприкінці ХХ століття набув характеристик гносеологічного концепту в соціальних науках. У рамках держави можуть проявлятися різні типи криз, серед яких соціальна, економічна, психологічна, системна, екологічна та гуманітарна, причому економічна криза характеризується різким зниженням економічного зростання, високим рівнем безробіття та інфляцією, що є важливими показниками для аналізу стану економіки.

Політична криза є особливо важливою в контексті національної безпеки, оскільки вона може підірвати легітимність державної влади та знижувати ефективність уряду, що в свою чергу може призвести до нестабільності та конфліктів. Згідно з Аристотелем, політична криза часто пояснюється змінами в соціальній структурі суспільства, коли бідні верстви населення починають переважати, і він вважав, що основна причина політичної нестабільності полягає в порушенні принципу справедливості. Макіавеллі, в свою чергу, розглядав політику як автономну сферу діяльності, де соціальні протиріччя та інтереси є ключовими чинниками розвитку, вперше розглядаючи політичну кризу не лише як регресивне явище, але і як потенційну основу для позитивних змін, що свідчить про складність і багатогранність цього явища. Медісон,

Монтеск'є, Гоббс, Локк і Руссо, розглядали умови для безкризового розвитку через удосконалення конституційних основ, створення представницьких органів та демонополізацію влади, що вказує на важливість інституційних змін для стабільності політичної системи. Аналіз політичної кризи в контексті конфліктології спирається на роботи таких філософів, як Зіммель, Гегель, Сміт і Токвіль, які досліджували різні аспекти політичних криз і їх вплив на суспільство. Політична криза завжди сприймається як порушення звичного перебігу подій, руйнування усталеного стилю політичного життя, коли стандартні практики ухвалення державних рішень порушуються, а непокоря владі стає поширеною.

В енциклопедії України політична криза визначається як етап у розвитку політичного об'єкта, що трактується порушенням рівноваги базових підсистем, що призводить до зміни сутності об'єкта та порушення регулярності політичної взаємодії. Дослідники розрізняють політичну кризу та кризу політичного розвитку, де політична криза відображає порушення рівноваги підсистем, тоді як криза політичного розвитку характерна для країн, що переходять до демократії, має глибші причини, пов'язані з попереднім режимом, і є тривалішою та складнішою. Політична криза є серйозною й загостреною ситуацією в політичній системі, що ставить під загрозу стабільність та ефективне функціонування держави, виникаючи через конфлікти, недовіру громадян чи неефективність інститутів, що свідчить про її критичну важливість для аналізу політичних процесів (Кобець, Міщук 2024: 178).

Ця політична криза являє собою специфічний стан розвитку політичної системи, що характеризується нестабільністю інститутів, зниженням управлінської ефективності та зростанням соціально-політичної активності населення, що може призвести до значних змін у політичному ландшафті, оскільки в умовах такої кризи відбувається порушення звичних механізмів функціонування держави. М. Кармазіна визначає політичну кризу як кризу

системи державного управління, що виникає внаслідок протиріч між політичними силами, ускладнюючи законодавчі процеси та ослаблюючи парламентський контроль, що є важливим аспектом для розуміння динаміки політичних криз і їх впливу на суспільство. Причини виникнення політичних криз можуть бути різноманітними, включаючи конфлікти між політичними групами, недовіру громадян до владних структур, неефективність політичних інститутів, економічну нестабільність, зовнішні фактори, а також неефективне управління, що свідчить про складність і багатогранність цього явища. Аналіз причин політичних криз може здійснюватися через три основні підходи: економічний, елітологічний та теорію депривації, що дозволяє глибше зрозуміти механізми, які призводять до таких кризових ситуацій. Внутрішні фактори, які можуть призводити до політичних криз, включають корупцію, тінізацію політики, нестабільність еліт, етнічні конфлікти та економічні коливання, тоді як зовнішні фактори охоплюють військові конфлікти, діяльність спецслужб та економічні інтервенції, що свідчить про те, що політичні кризи є результатом складної взаємодії багатьох чинників. В умовах політичної кризи ускладнюється прогнозування поведінки суспільства, спостерігається розпад на дрібні формування та відхід частини населення від активного життя, що може призвести до подальшої дестабілізації ситуації (Міщук 2024: 179).

Політична криза системи пояснюється делегітимацією влади, відсутністю взаємодії між центрами влади, блокуванням, формуванням альтернативних структур, зниженням ефективності регулювання та ескалацією спонтанних протестів, що свідчить про глибокі проблеми в управлінні. За Ю. Мацієвським, політична криза виникає, коли дії влади неефективні в подоланні нестабільності, ознаками якої є зростання політичного насильства, короткочасність урядів, припинення звичних взаємодій, відсутність легітимності еліти та сталого розвитку, а також структурні зміни в державному апараті, що вказує на серйозні проблеми в

системі управління. Специфічні ознаки кризових ситуацій включають те, що криза стосується складних системних утворень, система функціонує погано, але не дезінтегрується повністю, існує велика кількість причин або вони невідомі, що ускладнює аналіз ситуації(Мацієвський 2008: 594).

Політична криза, яка розглядається як надзвичайна ситуація, а не просто процес занепаду влади, має характерні ознаки, серед яких порушення конституційного порядку, загострення політичних конфліктів, падіння довіри до влади, загострення соціальних проблем, а іноді й національні чи етнічні виміри, що свідчить про глибокі соціальні розколи в суспільстві. Л. Кочубей класифікує внутрішньополітичні кризи за глибиною, виділяючи урядову кризу, що передбачає втрату авторитету урядом, та парламентську кризу, що характеризується паралічем парламенту та його нездатністю протистояти викликам і тенденціям в середині країни. Л. Біндер та колеги виділили різні типи криз політичного розвитку, серед яких ідентичності, легітимності, участі, розподілу і проникнення, що свідчить про різноманітність підходів до аналізу політичних криз. Інші типи криз включають урядову, парламентську, конституційну, зовнішньополітичну, а також соціально-політичну або загальнонаціональну, що вказує на широкий спектр можливих кризових ситуацій, які можуть виникати в політичній системі. Політична криза, що поглиблюється через суперечливі погляди політичних сил, є однією з основних загроз для національної безпеки держави, ставлячи під сумнів ефективність системи національної безпеки, що вимагає термінового реагування з боку державних інститутів для запобігання подальшій дестабілізації(Вонсович 2018: 303).

Характеристики соціальних явищ, які загрожують системі, мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер, що пов'язано з можливістю надмірної оцінки безпеки через особисті уявлення про небезпеку, що вказує на складність сприйняття загроз у суспільстві. Кризові ситуації несуть потенціал небезпеки не лише для окремих індивідів, але й для суспільства в цілому, а

також для інститутів, тому важливо досліджувати їх зміст, форми, причини та динаміку, щоб забезпечити ефективне управління, особливо в умовах введення надзвичайного чи воєнного стану, що є критично важливим для підтримання стабільності. Теорія систем стверджує, що будь-яка система прагне до стабільності, і застосування цього принципу до національної безпеки, зокрема до доктринальних описів у Законі України «Про національну безпеку України» та Стратегії національної безпеки 2020 року, має допомогти суб'єктам усвідомити, що захищеність суверенітету, територіальної цілісності та демократичного ладу залежить від протидії реальним і потенційним загрозам, що вказує на важливість системного підходу до безпеки. Автори Закону України «Про національну безпеку України» акцентували увагу на позитивному аспекті кризи та на сучасних загрозах, що свідчить про необхідність створення ефективної системи безпеки й оборони, оскільки хаотичність у сфері національної безпеки слід розглядати як загрози національним інтересам, що може призвести до серйозних наслідків для держави. Структура політичної кризи визначає її появу, розвиток та послідовність подій, включаючи суб'єктів політичного процесу та їхні взаємини, що є важливим для розуміння динаміки кризових ситуацій. Суб'єкти кризи охоплюють усіх учасників політичного життя, поділяючись на соціальні та інституційні, при цьому головним суб'єктом є держава, яка має ключову роль у вирішенні кризових ситуацій(Кобець, Міщук 2024: 182).

Взаємини між суб'єктами можуть бути антагоністичними, союзницькими або партнерськими, що вказує на різноманітність підходів до управління кризами. Важливим аспектом є аналіз технологій урегулювання криз, оскільки управління кризою є складною операцією, що залучає як публічний, так і приватний сектори, а ЗМІ постійно аналізують дії лідерів, що може впливати на громадську думку та довіру до влади. Політичні діячі повинні активно комунікувати, виявляти помилки, нести відповідальність та ініціювати вдосконалення для відновлення нормальності, що є важливим для

стабілізації ситуації. А. Бойн і П. Гарт визначають дві стратегії управління кризами: консервативні, які передбачають відновлення порядку через кількісні зміни, та реформістські, що акцентують увагу на оновленні структури інституцій, що свідчить про необхідність адаптації підходів до управління в залежності від специфіки ситуації. Вибір стратегії залежить від специфіки ситуації, рівня підтримки та оцінки ризиків, що вказує на важливість гнучкості в управлінні кризами. Бойн і Гарт також акцентують увагу на важливості тактик після настання кризи, таких як використання захисної риторики, публічне оголошення реформ, акцент на надзвичайності подій та визначення відповідальних, що може допомогти в подоланні наслідків кризи. Існують різні моделі інституціонального управління політичними кризами, серед яких модель централізованого управління, де рішення приймаються центральними органами, як у КНР, модель децентралізованого управління, що передбачає розподіл управлінських функцій між місцевими органами, як у Швейцарії, модель кризового штабу, що передбачає створення спеціалізованого центру, як FEMA у США, модель адаптивного управління, яка акцентує увагу на гнучкості інституцій, як у Японії, та модель прозорого управління, що наголошує на важливості прозорості та участі громадськості, як в Естонії. Для вдосконалення інституціональної бази управління кризами варто створювати адаптивні інституції, налагоджувати комунікацію та координацію, вдосконалювати правові норми, забезпечувати прозорість та підзвітність, розвивати кризовий менеджмент на місцевому рівні та інвестувати в навчання кадрів, що є важливими аспектами для підвищення ефективності управління в умовах криз. Теорії політики часто поділяються на ті, що фокусуються на процесі політики, і ті, що зосереджуються на результатах політики, що вказує на різні підходи до аналізу політичних явищ. Теорії, які акцентують увагу на процесах, такі як підхід множинних потоків Кінгдона та теорія переривчастої рівноваги Баумгартнера та Джонса, пояснюють результати політики через детальний аналіз процесу її формування, часто використовуючи кейс-стаді або порівняння невеликої кількості випадків. У той же час теорії, що

зосереджуються на результатах, шукають загальні зв'язки між характеристиками політичної системи та результатами політики, часто застосовуючи кількісні методи аналізу великих масивів даних, що свідчить про різноманітність підходів до вивчення політичних процесів (Boushey 2013: 139).

Наукові теорії, що акцентують увагу на результатах політичних процесів, охоплюють широкий спектр підходів, серед яких можна виділити партійну теорію, соціально-економічну теорію, теорію ресурсів влади, неінституціоналізм, теорію успадкування політики, а також вплив міжнародних сил, що каже про різноманітність факторів, які здатні впливати на політичні результати. У ситуаціях, що характеризуються кризовими умовами, які відзначаються складністю, невизначеністю, неоднозначністю та терміновістю, ці теоретичні підходи стикаються з численними викликами, оскільки традиційні моделі можуть не враховувати специфіку кризових обставин, що ускладнює їх застосування. Теорії, які зосереджуються на обмеженій раціональності акторів та процесах обробки інформації, виявляються більш придатними для пояснення прийняття рішень в умовах кризи, де раціональний розрахунок ускладнений численними факторами, що впливають на ситуацію. Важливу роль у таких умовах відіграють політичні підприємці, які здатні використовувати вікна можливостей для просування своїх рішень, оскільки їхня діяльність може суттєво впливати на формування політики в умовах невизначеності, що виникає внаслідок кризових явищ. Теорія переривчастої рівноваги пояснює, яким чином інститути, які зазвичай забезпечують стабільність, можуть сприяти різким змінам політики під час криз, коли увага системи переключається на нові проблеми, що призводить до руйнування старих політичних монополій, що, в свою чергу, свідчить про динамічний характер політичних процесів у кризових умовах (Boukas, Ziakas 2014).

Партійна теорія, яка моделює уряди як раціональних акторів, що прагнуть максимізувати голоси або реалізувати політику, стикається з труднощами при поясненні дій у кризових умовах, оскільки розрахунок оптимальної політики ускладнений, що підтверджується численними дослідженнями. Проте, незважаючи на це, ідеологія все ще може виконувати роль орієнтира для прийняття рішень в умовах невизначеності, або ж криза може посилити вплив груп інтересів, які пропонують готові рішення, що може суттєво змінити політичний ландшафт. Інституційні підходи в рамках теорії політичних організацій підкреслюють обмежувальну роль інститутів, тоді як теорія політичних підприємств демонструє, як інститути можуть сприяти як стабільності, так і різким змінам, що свідчить про їхню двозначну природу. Міжнародний контекст, який часто залишається поза увагою в рамках теорії політичних партій, є важливим елементом теорії політичних організацій, особливо в умовах транскордонних криз, коли міжнародні мережі та організації можуть суттєво впливати на національну політику через поширення ідей або прямий тиск, що підкреслює важливість глобальних факторів у формуванні політичних рішень. Кризові ситуації, які виступають як фокусуєчі події, створюють вікно можливостей для змін, підвищуючи ймовірність трансформації політики, що може призвести до значних змін у політичному середовищі.

Теорії кризового управління можна розглядати через призму традиційних та сучасних підходів, які відображають еволюцію розуміння кризових явищ. Традиційні підходи, що домінували до початку 2000-х років, розглядали кризи як малоімовірні події, зосереджуючи увагу на попередженні та плануванні на випадок надзвичайних ситуацій, використовуючи поетапні моделі та плани дій, що включали в себе виявлення сигналів кризи, превентивні заходи, розробку детальних планів на випадок непередбачених обставин та тренування персоналу, що, однак, піддавалося критиці за брак реалізму та гнучкості в умовах хаотичної природи криз. Сучасні підходи, які

набули популярності у відповідь на зростаючу складність та взаємопов'язаність світу, акцентують увагу на реактивних здібностях організацій, таких як стійкість, міцність та антикрихкість, що відображає нові вимоги до управління в умовах криз. Стійкість визначається як здатність системи адаптуватися та відновлюватися після кризи, міцність – як здатність витримувати стреси без втрати функціональності, а антикрихкість – як здатність системи покращуватися в результаті стресових факторів, що підкреслює важливість гнучкості, адаптивності та навчання на досвіді в умовах сучасних криз. Теорія хаосу та теорія складності також пропонують корисні інструменти для розуміння нелінійної динаміки криз та процесів самоорганізації в кризових ситуаціях, розглядаючи події та організації як складні адаптивні системи, що розвиваються через взаємодію та зворотний зв'язок, де навіть незначні зміни можуть мати значні наслідки, що ілюструється так званим «ефектом метелика», а система може переходити через точки біфуркації до нових станів рівноваги, що свідчить про складність і непередбачуваність кризових процесів (Johansson and Pihl 2023: 7 - 14).

У контексті України система публічного управління стикається з численними викликами, які виникають внаслідок військової агресії з боку Російської Федерації, що вимагає термінового реагування та адаптації до нових умов, оскільки необхідність створення ефективної системи взаємодії між публічною владою та громадянським суспільством стає особливо актуальною в умовах, коли суспільство потребує підтримки та захисту своїх прав. Сучасна політика в сфері публічного управління в Україні повинна враховувати досвід реформ, які вже були реалізовані, однією з них є Стратегія реформування на 2022-2025 роки, що має на меті створення спроможної сервісної та цифрової держави, здатної ефективно реагувати на виклики часу. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» стало важливим кроком у напрямку покращення взаємовідносин між державою та громадянами, оскільки цей закон має на меті унормувати права громадян та

захистити їх від можливого свавілля з боку влади, що є особливо важливим у контексті війни, коли довіра до державних інститутів може бути підірвана (Чередниченко 2022: 46-47).

В умовах війни ключовими напрямками розвитку публічного управління є не лише напрацювання плану післявоєнного відновлення, але й забезпечення життєдіяльності держави, відновлення економіки, що включає в себе релокацію підприємств, а також посилення ролі місцевої влади, що є критично важливим для забезпечення ефективної комунікації між владою та громадськістю, оскільки саме місцеві органи влади можуть швидше реагувати на потреби населення. Модернізація публічного управління в умовах війни вимагає суттєвих змін до законодавства, підтримки місцевого самоврядування, завершення процесу децентралізації, оптимізації структури органів влади, чіткого розподілу функцій, формування нової моделі публічної служби, а також надання якісних послуг, що є необхідними для підвищення ефективності управлінських процесів. Закон України «Про національну безпеку України», прийнятий у 2018 році, визначає, що кризові ситуації, які можуть мати державотворчий потенціал, водночас несуть численні загрози національній безпеці, що вимагає створення ефективної системи безпеки та оборони, здатної адекватно реагувати на виклики, що постають перед країною.

Аналіз трансформації публічної політики в умовах кризового середовища вимагає врахування як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, інституційних механізмів, ролі політичних акторів, а також міжнародного середовища, оскільки ефективність управління кризами значною мірою залежить від здатності інституцій адаптуватися до складних умов, проявляючи гнучкість, швидкість реагування, координацію дій та міжнародну співпрацю, що є критично важливим у контексті глобалізації та взаємозалежності сучасного світу. Публічне управління в умовах війни в Україні вимагає не лише оперативного реагування на безпосередні загрози, але й формування довгострокових стратегій відновлення та розвитку, які повинні враховувати

європейські цінності та стандарти, що стає важливим аспектом у процесі інтеграції України до європейського простору. Розробка та реалізація публічної політики в кризових умовах повинна базуватися на систематичному моніторингу та аналізі ефективності економіки, виробленні чітких цілей соціально-економічного розвитку, а також формуванні дієвого механізму публічного управління, що дозволить забезпечити стабільність та розвиток в умовах невизначеності. Перерозподіл повноважень, розширення участі громадянського суспільства, підвищення мотивації державних службовців, покращення якості адміністративних послуг, цифровізація процесів та координація дій суб'єктів економіки є ключовими завданнями, які необхідно вирішити для побудови ефективної системи публічного управління в Україні, що здатна адекватно реагувати на виклики сучасності(Криворучко 2023: 48).

Отже, публічна політика виступає як складна категорія, що формується на перетині багатьох дисциплін і відображає цілеспрямовану діяльність державних інститутів, яка, проте, все більше зазнає впливу недержавних акторів. Її розуміння еволюціонує від простого визначення як курсу дій уряду до багатогранної концепції, що враховує взаємодію численних суб'єктів у публічній сфері. Функціональне навантаження публічної політики виходить за межі традиційного розподілу ресурсів та регулювання, охоплюючи управління конфліктами, легітимацію влади та сприяння соціальним інноваціям в умовах зростаючої мережевізації суспільства. Характеристики публічної політики, такі як її цілеспрямованість, процесуальність, реактивність на суспільні запити та нормативна основа, підкреслюють її динамічний характер та залежність від контексту – економічного, соціального, політичного та адміністративного. Класифікації політик за Лоуї на дистрибутивні, регуляторні та редистрибутивні, допомагають структурувати аналіз, проте реальні політики часто мають змішаний характер. Аналіз трансформації публічної політики в умовах криз набуває особливої актуальності, оскільки кризи, як переломні моменти, виступають каталізаторами змін, руйнуючи усталені інституційні

рамки та відкриваючи вікна можливостей. Теоретичні підходи до аналізу криз варіюються від класичних, що пояснюють їх через соціальну структуру чи порушення справедливості, до сучасних, що розглядають взаємодію внутрішніх та зовнішніх факторів, інституційну слабкість та психологічні аспекти. Теорії процесу політики виявляються більш адаптивними до пояснення змін у кризових умовах, де обмежена раціональність та фокусуючі події відіграють ключову роль. Сучасні концепції кризового управління зміщують акцент з традиційного планування на розвиток реактивних здібностей – стійкості, міцності та антикрихкості, визнаючи непередбачуваність та складність сучасних викликів, що знаходить підтвердження і в теоріях хаосу та складності. Інституційні моделі управління кризами різноманітні, від централізованих до адаптивних та прозорих, підкреслюючи необхідність гнучкості, координації та вдосконалення інституційної бази.

Отже, варто підвести лінію до першого розділу, і сказати, що публічна політика є складною та багатогранною категорією, що формується на перетині різних наукових дисциплін, таких як соціологія, філософія, економіка та менеджмент, і її визначення не має однозначного трактування серед науковців, що зумовлено міждисциплінарним характером та багатозначністю термінів «політика» та «публічний». Діяльність державних інститутів, які традиційно вважалися основою публічної політики, дедалі частіше підлягає впливу недержавних акторів, що розширює коло суб'єктів, залучених до її формування та реалізації, включаючи громадянське суспільство, експертні спільноти, групи інтересів та міжнародні організації, особливо в умовах глобалізації та розвитку інформаційних технологій. Розуміння публічної політики еволюціонувало від спрощеного бачення її як простого курсу дій уряду до більш комплексної концепції, яка охоплює цілеспрямований і відносно стабільний курс дій, що його дотримується певний актор або група

акторів при вирішенні конкретної проблеми або питання, що викликає суспільне занепокоєння.

Функціональне навантаження публічної політики виходить далеко за межі традиційних завдань, таких як розподіл ресурсів чи регулювання суспільних відносин, охоплюючи також управління конфліктами, забезпечення легітимації влади та сприяння соціальним інноваціям, що набуває особливої ваги в умовах зростаючої мережевізації суспільства та ускладнення соціальних процесів. Характеристики публічної політики, такі як її цілеспрямованість на досягнення певних, хоч і не завжди чітко сформульованих цілей, процесуальність, що відображає курс або патерн дій урядових посадовців протягом певного часу, а також реактивність на суспільні запити та політичні вимоги, разом із її нормативною основою, що базується на законі та має авторитетний, юридично примусовий характер, свідчать про динамічну природу публічної політики та значну залежність від контексту, в якому вона формується та реалізується, зокрема від економічного, соціального, культурного, політичного та адміністративного середовища.

Щодо класифікації, то типологія, запропонована Луї, поділяє політики на дистрибутивні, що надають послуги чи блага певним сегментам населення, регуляторні, які накладають обмеження на поведінку індивідів та груп, а також редистрибутивні, що передбачають свідоме переміщення багатства чи прав між широкими класами населення, допомагають структурувати аналіз, хоча варто визнати, що в реальності більшість політик мають змішаний характер і можуть поєднувати елементи різних типів, а також мати як матеріальні, так і символічні аспекти. Аналіз трансформації публічної політики в умовах криз та надзвичайних ситуацій набуває особливої актуальності, оскільки кризи, визначені як різкі зміни звичайного стану речей, переломні моменти або загострення суперечностей у системі, виступають потужними каталізаторами змін, часто руйнуючи усталені інституційні рамки та монополії, підриваючи легітимність державної влади та відкриваючи так звані вікна можливостей для

просування нових рішень і трансформацій політики. Теоретичні підходи до аналізу криз є різноманітними, починаючи від класичних пояснень, які пов'язували політичні кризи зі змінами в соціальній структурі суспільства або порушенням принципу справедливості, до сучасних концепцій, що розглядають складну взаємодію внутрішніх факторів, таких як конфлікти між політичними групами, недовіра громадян до влади, неефективність інститутів, економічна нестабільність, а також зовнішніх чинників, враховуючи інституційну слабкість та психологічні аспекти поведінки акторів в умовах невизначеності.

Щодо теорій процесу політики, то їх розкривають підходи множинних потоків Кінгдона та теорія перервчастої рівноваги Баумгартнера та Джонса, які акцентують увагу на обмеженій раціональності акторів, процесах обробки інформації та ролі політичних підприємців, виявляються більш адаптивними до пояснення змін у кризових умовах, де раціональний розрахунок ускладнений, а фокусуючі події відіграють ключову роль у переключенні уваги політичної системи на нові проблеми. Сучасні концепції кризового управління, що набули популярності у відповідь на зростаючу складність та взаємопов'язаність світу, зміщують акцент з традиційного, часто поетапного планування на випадок надзвичайних ситуацій на розвиток реактивних здібностей організацій та систем, таких як стійкість, що означає здатність адаптуватися та відновлюватися після кризи, міцність, тобто здатність витримувати стреси без втрати функціональності, та антикрихкість, що означає здатність системи навіть покращуватися в результаті дії стресових факторів, визнаючи непередбачуваність та складність сучасних викликів, що знаходить підтвердження і в теоріях хаосу та складності, які допомагають розуміти нелінійну динаміку криз та процеси самоорганізації в кризових ситуаціях. Інституційні моделі управління кризами пропонують різні підходи, від централізованих, де рішення приймаються центральними органами, до децентралізованих, адаптивних та прозорих моделей, що підкреслює нагальну

необхідність гнучкості, ефективної координації, налагодження комунікації, вдосконалення правових норм та забезпечення підзвітності інституційної бази управління кризами.

РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ВОЄННОГО ЧАСУ

2.1. Особливості формування та реалізації публічної політики в Україні під час воєнного стану

В умовах, що виникли внаслідок воєнного стану в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року через агресію Російської Федерації, політична система країни зіткнулася з новими викликами та небезпеками, які суттєво вплинули на всі сфери суспільного життя, що вимагає від політичного управління забезпечення безперервного функціонування політичного процесу та адаптації до нових зовнішніх умов, оскільки ефективність і результативність політичного керівництва стали одними з найважливіших теоретичних проблем, які потребують детального вивчення та вирішення, адже від здатності держави виконувати свої функції залежить національна безпека. Війна, що триває, стала серйозним викликом, який вимагає від системи політичного управління не лише ефективного реагування на зовнішні загрози, але й запобігання можливим внутрішнім дестабілізаціям, що може призвести до руйнування країни зсередини, тому особливості процесу політичного управління в Україні визначаються нормами Закону України "Про правовий режим воєнного стану", який передбачає призупинення виборів до органів влади всіх рівнів, заборону проведення референдумів, демонстрацій, мітингів, а також створення військових адміністрацій, що суттєво обмежує демократичні процеси в країні.

Система публічного адміністрування, яка функціонує в умовах воєнного стану, продовжує виконувати свої завдання, спрямовані на задоволення потреб фізичних та юридичних осіб, проте існують певні особливості, зумовлені специфікою діяльності публічних адміністрацій, які повинні бути орієнтовані на забезпечення ефективної відсічі російській агресії, оскільки під час дії правового режиму воєнного стану система публічного адміністрування не лише продовжує своє функціонування, але й розвивається, адже зупинка

такого розвитку призвела б не лише до стагнації суспільних відносин у сфері компетенції певних публічних інституцій, але й до деструктивного впливу на життєдіяльність держави та суспільства, що є критично важливим у контексті війни. Ефективна відсіч російській агресії вимагає перегляду та вдосконалення правового статусу публічних адміністрацій, зокрема з огляду на дотримання принципів соціальної справедливості, особливо під час здійснення дискреційних повноважень, що є важливим аспектом у забезпеченні справедливості та прозорості в управлінні. Публічне управління в умовах війни постає як абсолютно нова тема для вітчизняної науки, що потребує подальшого опрацювання, оскільки на сьогодні залишається актуальним питання вирішення ключових проблем публічного управління в Україні, а також робота над побудовою цілісної та незалежної системи публічного управління, що включає в себе створення системи ефективного фінансового менеджменту, розробку механізмів відповідальності за порушення, забезпечення високого професійного рівня кадрів, а також покращення якості надання послуг у сфері публічного управління. Війна внесла свої корективи, і тепер на перший план вийшла потреба у забезпеченні ефективної роботи публічного управління в умовах війни, враховуючи нові ризики та обставини, які виникають у процесі управлінської діяльності. Основними факторами, що сприяють підвищенню ефективності роботи фахівців системи публічного управління, є впровадження можливості організації віддаленої роботи для публічних службовців, спрощення процедур прийняття на роботу нових спеціалістів, залучення на посади фахівців-військових у військово-цивільних адміністраціях, а також організація підвищення кваліфікації фахівців з акцентом на специфіку роботи в умовах війни. Позитивний вплив на сучасне функціонування публічного управління в Україні також здійснили раніше проведені децентралізаційні процеси, які забезпечили розширення повноважень та відповідальності органів місцевого самоврядування, що стало важливим кроком у напрямку підвищення ефективності управлінських процесів на місцях(Миколюк 2022: 45, 48).

Досвід пострадянської трансформації, що є характерним для України, якщо розглядати його в історичному контексті, показали, що спонтанний процес лібералізації призвів до серйозних економічних криз, соціальної напруженості та зниження життєвого рівня населення, що стало наслідком безпосереднього перенесення західних ліберально-демократичних інститутів без належного врахування регіональних та національних особливостей, що, в свою чергу, призвело до спотворення трансформаційних процесів, оскільки політична еліта більшості пострадянських країн реалізувала масштабну лібералізацію без чітко сформульованої та збалансованої програми, що ускладнило ситуацію. Реформи, які проводилися в суспільствах, що переживають трансформацію, не мали під собою чіткого розуміння принципів державотворення, що призвело до дискредитації старих державних інститутів і не сприяло своєчасній легітимації нових, внаслідок чого політичні системи виявилися з функціональною слабкістю та структурною недосконалістю своїх інституцій. Складність суспільних перетворень в Україні полягає в тому, що українське суспільство проходить потрібну трансформацію, яка включає ринкове реформування економіки, демократизацію та створення національної держави, що ускладнює процеси суспільної консолідації, набуття національної єдності та формування політичної ідентичності.

Запровадження воєнного стану в Україні стало каталізатором трансформації інституційної основи державного управління, що проявилось в утворенні обласних і районних військових адміністрацій, а також у наданні відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування необхідних повноважень для відвернення загрози та відсічі збройної агресії, що стало важливим кроком у забезпеченні національної безпеки. У зонах активних бойових дій були створені військово-цивільні адміністрації, до яких відбувалася доукомплектація військовослужбовцями та особами з правоохоронних органів, що сприяло підвищенню ефективності публічного

управління в умовах війни. В умовах воєнного стану традиційна політична діяльність зазнає значних обмежень, які зумовлені як технічними труднощами реалізації демократичних процедур, так і прагненням правлячої еліти зменшити вплив опозиційних партійних структур для досягнення політичної консолідації, що призводить до зміщення акценту з діалогу на монолог сильнішого, що є характерним для військових режимів.

Окремою проблемою залишається функціонування політичного управління на тимчасово окупованих територіях та в районах ведення активних бойових дій, де постають питання забезпечення потреб населення, організації евакуації, створення гуманітарних коридорів та продовольчої логістики, що вимагає злагодженої роботи всіх органів влади. На місцевому рівні важливою є робота з внутрішньо переміщеними особами, налагодження отримання та розподілу гуманітарної допомоги, а також забезпечення цивільного захисту населення, що є критично важливим у контексті війни. Важливим аспектом є скоординована взаємодія між органами державної влади та місцевого самоврядування, що має враховувати принцип субсидіарності, оскільки в умовах воєнного стану всі ланки владної ієрархії схиляються до централізації управлінських рішень. Пріоритетом стає вирішення першочергових завдань, які мають покладатися на органи місцевого самоврядування регіонів та територіальних громад, щоб забезпечити їх максимальну ефективність в управлінні ресурсним потенціалом та налагодженні координації діяльності всіх владних інституцій, зокрема з обласними та районними військовими адміністраціями щодо тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб та релокованих підприємств. Внаслідок введення воєнного стану та повномасштабної військової агресії відбулася зміна пріоритетів та запитів населення на діяльність місцевого самоврядування, що вимагає адаптації до нових умов. У процесі реформи децентралізації ключову роль територіальних громад було визначено, і певні повноваження були передані з центральних органів влади до органів місцевого

самоврядування, що забезпечувало вищу ефективність місцевих проєктів, що є важливим для розвитку регіонів(Кобець 2024: 30).

Наявні інституційні бар'єри, які сповільнюють перехід до нових управлінських стандартів, включають в себе фактичну незавершеність реформи адміністративно-територіального устрою, що загрожує збільшенням інституційних диспропорцій, і навіть лунають заклики щодо доцільності згортання децентралізації, що свідчить про глибокі проблеми в управлінні. Розподіл управлінських функцій між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськими інституціями в контексті повноважень у сфері управління залишається нерегульованим, що стосується організації суспільного життя, економічних компетенцій, формування мобілізаційного резерву та діяльності у сфері безпеки, що ускладнює ефективне функціонування системи. Система військового обліку, яка включає формування мобілізаційного резерву, фактично не переглядалася з часів Радянського Союзу, і органи державної влади, місцевого самоврядування та інститути громадянського суспільства не залучені до цього процесу належним чином, що створює додаткові труднощі в управлінні. Функціонування інституту територіальної оборони, формування якого було розпочато напередодні повномасштабного вторгнення, не має належного правового регулювання, і це ускладнює його ефективність. Ситуація ускладнюється корупційними проявами та іншими інституційними дисфункціями, які блокують ефективність механізмів публічного управління, зокрема опортуністичною поведінкою громадян та посадовців, що проявляється у зловживаннях, пов'язаних з ухиленням від сплати податків, розподілом гуманітарної допомоги, розподілом земельних ресурсів, а також у виїзді чоловіків призовного віку за кордон, що створює серйозні виклики для держави.

Принципова зміна в системі державного управління не відбулася, оскільки основні гілки влади продовжують функціонувати з розподілом

повноважень відповідно до демократичних засад, і запровадження військових адміністрацій не вплинуло на функціонування політичної системи в короткостроковій перспективі. Рівень довіри до парламенту, згідно з соціологічними опитуваннями, знизився на 19% у порівнянні з іншими владними структурами, що свідчить про серйозні проблеми в демократичному процесі в Україні, особливо на тлі зростання довіри населення до силових структур. Актуальним стало б впровадження норм етичної поведінки народних депутатів, боротьба з лобізмом, а також вирішення проблем, пов'язаних з депутатською дисципліною, оскільки більшість партій не змогли знайти своє місце в нових реаліях і зникли з інформаційного простору, що свідчить про низький рівень довіри громадян до політичних партій. Згідно з соціологічними дослідженнями рівень довіри до політичних партій є досить низьким, і серед позапарламентських партій також не спостерігається тенденції до появи потужних та перспективних проєктів, що свідчить про кризу в політичному представництві. З початком війни відбулося послаблення позицій олігархів, що відкриває нові можливості на медійному ринку та для політичного представництва, актуалізуючи перспективу організації та фінансування нових партійних проєктів поза інтересами великих фінансово-промислових груп. Зеленько висловлює припущення про зростаючий запит суспільства на професійну політику, хоча залишається значний прошарок лояльних до популізму громадян, і запит на професіоналів зростає, оскільки саме професіонали визначатимуть майбутнє в політиці, що вказує на необхідність адаптації політичних структур до нових умов (Кобець 2024: 30 - 31).

Запровадження воєнного стану в Україні викликає шоківий вплив на різноманітні сфери життєдіяльності держави та суспільства, що обумовлено інституційно-правовими змінами та воєнною агресією, які призводять до трансформації неформальних інституцій, що, в свою чергу, створює нові виклики для держави. Основними проблемами, з якими стикаються країни під

час воєнних дій, є руйнація механізмів державного управління, зміна структури економіки, втрата бюджетних надходжень, загострення соціальних і демографічних проблем, зростання бідності, інфляція, а також скорочення інвестиційної активності, що суттєво ускладнює ситуацію в країні. Публічне адміністрування, яке є соціальною практикою, виступає узагальненням позитивного досвіду управлінських систем різного рівня ієрархії, що має на меті консолідацію найбільш вдалих управлінських рішень для досягнення актуальних цілей публічної політики у різних сферах суспільних відносин.

На відміну від державного управління, публічне адміністрування має технократичний характер, що включає надання адміністративних послуг, здійснення регуляторної діяльності, а також стимулювання ринків товарів і послуг, що робить його більш гнучким у реагуванні на потреби суспільства. Поняття публічного адміністрування можна розглядати в широкому аспекті як діяльність суб'єктів публічного права, спрямовану на підтримання та розвиток оптимального стану суспільних відносин різної спрямованості, що досягається шляхом використання адміністративних інструментів, що дозволяє адаптуватися до змінюваних умов. Широке розуміння публічного адміністрування відображає стратегічний рівень публічної політики, тоді як у вузькому розумінні це виконання публічними адміністраціями визначених функцій, спрямованих на створення умов для задоволення індивідуальних та суспільних потреб фізичних і юридичних осіб, до яких належать суб'єкти господарювання, громадські об'єднання, територіальні громади, професійні спілки. Оскільки коло потреб є досить широким, виникає питання про межі діяльності публічних адміністрацій, які повинні враховувати специфіку запитів суспільства. Адміністративно-правові режими надзвичайного та воєнного станів передбачають трансформацію компетенції публічних адміністрацій та особливості реалізації деяких прав і свобод, що ускладнює їх функціонування. Формування та здійснення повноважень новими суб'єктами, такими як військові адміністрації, а також надання публічним адміністраціям

додаткових дискреційних повноважень, зміст яких розкрито у Законі України «Про правовий режим воєнного стану», призводять до виникнення внутрішнього конфлікту в системі публічного адміністрування, оскільки публічні адміністрації повинні задовольняти потреби фізичних та юридичних осіб, але отримують додаткові легальні важелі впливу для забезпечення виконання своїх обов'язків(Журавльов, Христинченко, Шопіна 2023: 225 - 226).

Запровадження воєнного стану в Україні викликає значні зміни в різних сферах життєдіяльності держави та суспільства, оскільки інституційно-правові зміни, пов'язані з воєнною агресією, призводять до трансформації неформальних інституцій, що створює нові виклики для управлінських структур. Основними проблемами, з якими стикаються країни під час воєнних дій, є руйнація механізмів державного управління, зміна економічної структури, втрата бюджетних надходжень, загострення соціальних і демографічних проблем, зростання бідності, інфляція, а також скорочення інвестиційної активності, що суттєво ускладнює ситуацію в країні. Публічне адміністрування, яке є соціальною практикою, виступає узагальненням позитивного досвіду управлінських систем різного рівня ієрархії, що має на меті консолідацію найбільш вдалих управлінських рішень для досягнення актуальних цілей публічної політики у різних сферах суспільних відносин.

Публічне адміністрування, на відміну від державного управління, має технократичний характер, що включає надання адміністративних послуг, здійснення регуляторної діяльності, а також стимулювання ринків товарів і послуг, що робить його більш гнучким у реагуванні на потреби суспільства. Поняття публічного адміністрування можна розглядати в широкому аспекті як діяльність суб'єктів публічного права, спрямовану на підтримання та розвиток оптимального стану суспільних відносин різної спрямованості, що досягається шляхом використання адміністративних інструментів. Широке розуміння публічного адміністрування відображає стратегічний рівень публічної

політики, тоді як у вузькому розумінні це виконання публічними адміністраціями визначених функцій, спрямованих на створення умов для задоволення індивідуальних та суспільних потреб фізичних і юридичних осіб, до яких належать суб'єкти господарювання, громадські об'єднання, територіальні громади, професійні спілки.

Оскільки коло потреб є досить широким, виникає питання про межі діяльності публічних адміністрацій, які повинні враховувати специфіку запитів суспільства. Адміністративно-правові режими надзвичайного та воєнного станів передбачають трансформацію компетенції публічних адміністрацій та особливості реалізації деяких прав і свобод, що ускладнює їх функціонування. Формування та здійснення повноважень новими суб'єктами, такими як військові адміністрації, а також надання публічним адміністраціям додаткових дискреційних повноважень, зміст яких розкрито у Законі України «Про правовий режим воєнного стану», призводять до виникнення внутрішнього конфлікту в системі публічного адміністрування, оскільки публічні адміністрації повинні задовольняти потреби фізичних та юридичних осіб, але отримують додаткові легальні важелі впливу для забезпечення виконання своїх обов'язків.

Це ставить перед публічними адміністраціями завдання забезпечення балансу між потребами індивіда та суспільства, а також держави в умовах воєнного стану, що є надзвичайно складним завданням. Твердження про те, що концепція сервісної держави не відповідає потребам суспільства, несе в собі небезпеку знецінення визнання людини та її прав як основної цінності, що може призвести до серйозних наслідків для розвитку демократичних інститутів і суспільних відносин. Для врегулювання суперечності необхідно звернутися до принципу соціальної справедливості, який у сучасній американській доктрині публічного адміністрування розглядається як невід'ємна риса. Маніфест соціальної справедливості окреслює напрями для

досягнення соціальної справедливості в дослідженнях, навчанні та практиці публічного адміністрування.

Перший принцип полягає в усвідомленні відповідальності за сприяння соціальній рівності. Другий – відстоювання найкращих практик публічного адміністрування, відкритість до професійного розвитку для подолання упереджень та зобов'язання навчатися протягом всього життя. Третій принцип передбачає усунення всіх форм нерівності як мету соціальної справедливості, що вимагає прихильності до структурних, інституційних змін та глибокої особистої роботи. Четвертий – використання досліджень для відповіді на питання, чи реалізуються цілі соціальної справедливості, зокрема щодо концепцій рівності, представницької бюрократії, інтерсекційності. П'ятий принцип ґрунтується на тому, що порушення справедливості суперечать демократії, що передбачає свідоме ставлення до формулювання проблем та наслідків досліджень з точки зору рівності. Демократично відповідальна публічна адміністрація здійснює дії, які є справедливими, інклюзивними, цілеспрямованими, орієнтованими на людину. Ці принципи можуть бути екстрапольовані в українських реаліях з певними застереженнями. Як інструмент публічного адміністрування, принципи соціальної справедливості можуть використовуватися для оцінювання відповідності дій публічних адміністрацій у контексті досягнення цілей оборони та реалізації прав фізичних та юридичних осіб. Особливу увагу слід приділяти дотриманню цих принципів під час застосування дискреційних повноважень.

В умовах війни, залежно від обставин у регіоні та функціоналу органу, його повноваження можуть виконуватися в різних форматах, адаптуючи роботу для збереження життів і забезпечення ефективного виконання обов'язків. Досвід успішної роботи фахівців публічного управління поза межами адміністративних будівель, отриманий під час пандемії COVID-19, є позитивним. У випадку виникнення загрози службовцю достатньо звернутися до керівництва, щоб перейти на дистанційний режим роботи. Головною

умовою є здатність підтримувати зв'язок та ефективно виконувати поставлені задачі. При переході на дистанційну роботу службовець отримує перелік задач, а керівник здійснює моніторинг. У разі нездатності виконати завдання, службовцю варто оформити простій. Система прийому на роботу публічних службовців у воєнний час стала гнучкішою, дозволяючи займати посади без конкурсу за умови підтвердження громадянства, освіти та досвіду з оголошенням конкурсів протягом півроку після закінчення воєнного стану. Окрему проблему становить функціонування публічного управління на тимчасово окупованих територіях та в районах активних бойових дій, де виникають питання забезпечення потреб населення, евакуації, організації гуманітарних коридорів та продовольчої логістики. У більшості таких населених пунктів система публічного управління частково адаптувалася до критичних умов. У місцях активних бойових дій створено військово-цивільні адміністрації, до яких долучено військовослужбовців та правоохоронців, що підвищує ефективність. Ще одним важливим аспектом є організація професійного навчання публічних службовців через систему підвищення кваліфікації, оскільки війна висуває нові виклики. Організація навчальних заходів, обмін досвідом, поширення найкращих практик та надання алгоритмів вирішення проблем, пов'язаних з війною, є актуальним напрямком. Актуальним завданням є оновлення змісту та форматів навчання. На місцевому рівні потребують уваги напрями: робота з внутрішньо переміщеними особами, організація отримання та розподілу гуманітарної допомоги, цивільний захист, організація оборонних заходів, інформаційне забезпечення та протидія фейкам. Щодобово виникають нові питання в освіті, охороні здоров'я, культурі, соціальному захисті, що зумовлює попит на нові програми підвищення кваліфікації. Накази НАДС та МОН регламентують порядок і форми дистанційного навчання, адже потреба в підвищенні кваліфікації залишається актуальною(Миколюк 2022: 45 - 47).

Процес формування вітчизняної системи публічного управління має розпочинатися з необхідності створення відповідного інституційного середовища, яке здатне сприяти формуванню нових ціннісних орієнтирів для суспільства та кожної окремої особи, що є особливо актуальним в умовах війни, коли важливо забезпечити соціальний добробут, вирішити нагальні соціальні та економічні проблеми, а також підвищити рівень життя населення. Політика публічного управління повинна включати етапи, які передбачають моніторинг та аналіз ефективності функціонування економіки в умовах глобалізації та невизначеності, що виникає під час воєнних дій, розробку та обґрунтування цілей і ключових завдань соціально-економічного розвитку держави, а також формування ефективного механізму системи публічного управління, що дозволить адаптуватися до нових викликів. Для побудови ефективної системи публічного управління необхідно вирішити ряд завдань, серед яких важливими є перерозподіл повноважень між органами публічної влади, усунення дублюючих функцій, розширення можливостей участі представників громадськості, підвищення мотивації державних службовців, покращення якості надання адміністративних послуг, подальша цифровізація системи публічного управління, а також координація дій економічних суб'єктів для забезпечення комплексного соціально-економічного розвитку. Сучасний етап розвитку Української держави вимагає створення системи публічного управління, яка забезпечуватиме ефективну співпрацю між публічною владою та громадянським суспільством, оскільки публічне управління є системою, в якій взаємодіють органи державної та місцевої влади, організації різних організаційно-правових форм та громадяни, що беруть участь у процесі суспільного розвитку.

Ключовою метою цієї системи є розробка та впровадження соціально-економічної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення, а успіх реалізації цієї політики залежить від функціонування державних інституцій та сприйняття цієї політики суспільством. В умовах військової

агресії важливим є налагодження взаємодії між органами влади та громадянськістю, оскільки лише через конструктивний діалог та узгоджені дії країна зможе вистояти в складних умовах. Публічне управління слід розглядати як природний етап розвитку державного управління, що зумовлений розширенням сфери діяльності та відповідальності органів, необхідністю підвищення ефективності управління шляхом наближення процесів прийняття рішень до потреб населення, а також як діяльність державних та муніципальних органів управління за участю громадян, спрямовану на формування та розвиток суспільних відносин для сталого розвитку держави, орієнтованого на забезпечення прав і свобод громадян.

Для публічного управління важливим є характер управлінського впливу, оскільки якщо державне управління виконує завдання держави, то публічне управління спрямоване на досягнення суспільно значущого результату. Публічне управління виникає як наслідок суспільної угоди між державою та суспільством, де народ залишається головним носієм влади, а суб'єктами публічного управління є органи місцевого самоврядування, громадські організації, підприємства та установи різних форм власності, яким можуть передаватися окремі державні управлінські повноваження. Сфера адміністративних послуг в умовах війни успішно впоралася з викликами, і виправданим було тимчасове призупинення надання адміністративних послуг та доступу до державних реєстрів, а також їх поетапне відновлення. Влада приймала оперативні рішення, зокрема збереження послуг РАЦС з можливістю пізнішого введення даних, продовження терміну дії прострочених паспортів і водійських посвідчень, автоматичне продовження соціальних виплат, підтвердження статусу безробітного по телефону, обмін водійського посвідчення без медичної довідки, використання електронних сервісів. Незважаючи на труднощі воєнного часу, надання найважливіших послуг відбувалося в багатьох громадах, а місцевий бізнес переорієнтував свою діяльність на допомогу військовим потребам. Ефективне багаторівневе

управління та розвиток потенціалу на місцевому рівні будуть необхідні для оптимального управління державними інвестиціями для відновлення країни. Регіональні органи влади продовжують надавати публічні послуги, багато центрів надання адміністративних послуг використовуються для реєстрації внутрішньо переміщених осіб, надання доступу до соціальних виплат, а деякі функціонують як центри координації гуманітарної допомоги. Центри надання адміністративних послуг розширили свій функціонал, і сфера адміністративних послуг не є настільки критичною, а доступ до певних послуг залишається важливим навіть в умовах воєнного стану. Оперативне внесення змін до законодавства дозволило швидко вирішити питання надання послуг, зважаючи на те, що значну частину послуг було переведено в електронний формат, і важливим кроком стало ухвалення Закону України «Про адміністративну процедуру»(Соловйова, Ковальчук, Кундій 2022: 424).

Для підвищення інституційної спроможності органів публічного управління необхідно здійснити ряд заходів, серед яких важливими є вдосконалення внутрішніх процесів та інтеграція сучасних інформаційних технологій, що дозволить оптимізувати роботу державних структур та слід поліпшити взаємодію між органами публічного управління та зацікавленими сторонами, що передбачає удосконалення інструментів, координації, а також методів формування політики на основі фактичних даних, реалізацію законодавчих ініціатив, спрямованих на підвищення прозорості та підзвітності. Важливим аспектом є також підвищення якості надання послуг, зменшення адміністративного навантаження, впровадження електронного урядування та інтеграція послуг, що в свою чергу сприятиме більш ефективному використанню ресурсів. Необхідно також розробити відповідні адміністративні структури, провести перерозподіл функцій, децентралізувати управлінські процеси та вдосконалити інформаційно-технічне забезпечення, а також створити та реалізувати стратегію в сфері людських ресурсів, що дозволить усунути існуючі недоліки, підвищити вимоги до персоналу та

модернізувати механізми розвитку кар'єри публічних службовців. У контексті збройної агресії держави найважливішим завданням є розробка та затвердження стратегії, що забезпечить стабільність і гарантує права громадян, яка повинна базуватися на оптимізації інституцій публічного управління, усуненні дублювання функцій та переведенні більшості адміністративних послуг в онлайн-формат, що дозволить раціональніше використовувати бюджетні кошти, створюючи умови для стратегічного прогнозування діяльності органів публічного управління з урахуванням безпекових ризиків, а також забезпечуючи їхню ефективну діяльність у кризових ситуаціях за допомогою належного застосування технічних інструментів та інформаційних технологій. Деякі функції органів публічного управління виявляються надмірними та забюрократизованими, що вимагає їх спрощення, оскільки значні зміни у сфері публічного управління, пов'язані з забезпеченням якості життя, зумовлені глобалізацією та впровадженням цифрових процесів для розвитку інформаційного суспільства в Україні. Специфіка публічного управління в умовах інформаційного суспільства полягає в здатності громадськості впливати на діяльність влади, оцінювати її ефективність та брати участь у реалізації влади через інформаційно-комунікаційні технології, що, за умови правильної розстановки акцентів, може сприяти підвищенню ефективності публічного управління та якості життя. На сьогоднішній день результат війни значною мірою залежить від ефективності публічного управління країною, Збройними Силами України, а також від згуртованості суспільства та його підтримки з боку влади, що підкреслює необхідність модернізації публічного управління в умовах війни, що є тривалим процесом, що включає як структурні зміни в органах публічної влади, так і підвищення рівня публічної служби, важливим аспектом якого є усунення суперечностей між військовим і цивільним управлінням.

Для досягнення цих цілей необхідно внести зміни до законодавства, що регулює діяльність інституцій у воєнний та післявоєнний періоди, розробити

зміни до нормативно-правових актів, що підтримують місцеве самоврядування, завершити процеси децентралізації, оптимізувати систему центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування, чітко розподілити функції та повноваження між різними рівнями публічної влади, сформувавши нову ефективну модель публічної служби та впровадити інститут префектів, що забезпечить якісні публічні послуги для громадян.

Ключовими напрямками розвитку публічного управління в Україні в умовах війни є розробка плану заходів для післявоєнного відновлення та розвитку країни, пошук ресурсів та їх ефективне використання, на що мають бути спрямовані зусилля органів публічної влади, бізнесу, науковців та громадськості, а також забезпечення термінових рішень для підтримки життєдіяльності держави та подолання гуманітарних криз, що виникають на основі спрощеного законодавства, адаптованого до умов війни. Важливим є також відновлення економіки шляхом переміщення підприємств із зон бойових дій у безпечні регіони, що підтверджує важливість реформи децентралізації, визначення пріоритетних завдань для органів місцевого самоврядування та окреслення підходів до зміцнення потенціалу громад, а також забезпечення результативної комунікації між органами публічної влади різних рівнів, що дозволяє уникнути або пом'якшити кризові ситуації. Іншим важливим напрямком розвитку публічного управління в умовах війни є налагодження чіткої взаємодії між органами публічної влади, місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства, що є необхідним для подолання викликів та забезпечення ефективної діяльності в надскладних умовах, спрямованої на відновлення країни, що вимагає законодавчого врегулювання через чіткий алгоритм дій, що передбачає поетапне відновлення економіки, стратегічне планування та збалансоване використання наявних ресурсів, а також пошук нових. У рамках стратегії післявоєнної економічної перебудови слід зосередитися на відновленні виробничого потенціалу

економіки, створенні нових робочих місць через різні форми державної підтримки бізнесу, державне замовлення та державні гарантії за кредитами, а також на заходах, спрямованих на зміцнення платіжного балансу держави та валютної стабільності, що є критично важливим у контексті потреби в пришвидшенні економічної безпеки, мобілізації ресурсів для захисту суверенної цілісності та відновлення економіки, що вимагає активної участі держави в управлінні господарськими процесами на основі мобілізаційної моделі розвитку економіки, що передбачає досягнення конвергенції заходів впливу держави на економіку, спрямованих на організацію довгострокового цифрового планування, розробку нових технологій, грошово-кредитне забезпечення, підвищення ефективності господарської діяльності та активізацію підприємницької діяльності(Криворучко 2023: 46-47).

Удосконалення системи публічного управління є важливим елементом, що має на меті забезпечення соціального добробуту населення, вирішення актуальних соціальних і економічних проблем, а також покращення якості життя громадян, особливо в умовах кризових ситуацій, які вимагають термінових і зважених рішень. В умовах воєнного стану, а також у контексті потреб, що виникають під час післявоєнного відновлення, необхідно запровадити особливу форму публічної політики, яка базується на високій відповідальності органів публічної влади, діяльність яких повинна бути спрямована на планування та організацію економічних процесів, що підпорядковуються чітко визначеним цілям, ідеям та стратегіям, які є зрозумілими для українського суспільства та відповідають його національним інтересам. Ефективне управління соціально-економічними процесами можливе лише за умови створення дієвої системи публічного управління, що передбачає визначення її стратегічних цілей, принципів та критеріїв ефективності, які мають ґрунтуватися на новій парадигмі, в основі якої лежить людина та якість її життя.

Формування національної системи публічного управління слід починати з розробки відповідного інституційного середовища, яке має бути спрямоване на формування нових цінностей як суспільства в цілому, так і кожної окремої особи, оскільки це є запорукою сталого соціально-економічного розвитку України. Для створення ефективної системи публічного управління необхідно вирішити низку взаємопов'язаних завдань, серед яких важливими є перерозподіл повноважень між органами публічної влади, усунення дублюючих функцій, розширення можливостей участі представників громадянського суспільства, підвищення мотивації державних службовців, покращення якості надання адміністративних послуг, подальша цифровізація та координація діяльності суб'єктів економіки. Для досягнення цих завдань необхідно розробити політику публічного управління, яка включатиме етапи моніторингу та аналізу ефективності функціонування економіки, визначення та обґрунтування цілей і завдань соціально-економічного розвитку, вибір відповідних інструментів і методів, а також формування ефективного механізму системи публічного управління. Реалізація політики публічного управління повинна бути спрямована на досягнення цілей, які включають формування системи публічного управління, орієнтованої на поступальний соціально-економічний розвиток, стимулювання підприємницької діяльності, забезпечення збалансованого функціонування економіки, створення умов для соціального захисту населення, а також формування соціально-орієнтованої ринкової економіки нового типу. Політика публічного управління є ключовим напрямом державної політики в сфері розвитку громадянського суспільства, оскільки вона представляє собою діяльність держави, спрямовану на розвиток системи публічного управління, забезпечуючи можливості суспільства для висловлення та захисту своїх інтересів, а також задоволення своїх потреб.

Політична система України в умовах широкомасштабного вторгнення з боку Російської Федерації продемонструвала свою ефективність і витривалість, що стало можливим завдяки частковому позбавленню впливу

олігархів на суспільні відносини, що, в свою чергу, відкрило нові можливості для змін у політичному та медійному просторі. Волонтерські організації, громадські об'єднання та благодійні фонди, які мають потужну структуру та базу донорів усередині країни, створили мережу партнерських зв'язків з країнами-союзниками, що дозволяє їм ефективно реагувати на виклики, що постають перед суспільством. Подолання негативних тенденцій у розвитку політичних інститутів влади та покращення взаємодії між владою і населенням можливе лише шляхом впровадження рішучих і виважених дій, які спрямовані на припинення стихійної трансформації політичної системи та здійснення цілеспрямованої модернізації політичного механізму держави. Процеси, що розгорнулися внаслідок запровадження воєнного стану, суттєво вплинули на управлінські практики та функціонування політичної системи в цілому, оскільки зміни, викликані цими обставинами, торкнулися всіх аспектів урядування. Політична система України під час повномасштабного вторгнення Росії продемонструвала свою ефективність, стійкість і здатність адаптуватися до нових зовнішніх умов, що стало можливим завдяки частковій деолігархізації суспільних відносин, що створило перспективи для суттєвих змін у політичній та медійній сферах. У результаті в політичній системі України виникла нова структура, що включає волонтерів, громадські організації та благодійні фонди, які отримали значну підтримку та донорів усередині країни, що свідчить про зростаючу роль громадянського суспільства в умовах сучасних викликів(Кобець 2024: 32 - 33).

Військова агресія, що була розпочата Російською Федерацією, суттєво трансформувала як українську, так і глобальну реальність, породжуючи нові загрози та виклики, які охоплюють всі сфери життя, включаючи політичне управління, яке з 24 лютого забезпечує безперервне функціонування політичного процесу в умовах війни, що є критично важливим для підтримки стабільності держави. Ефективність публічного адміністрування в Україні постає як одне з найактуальніших питань, що привертає увагу вітчизняних

науковців, оскільки саме від здатності системи публічного управління виконувати свої функції в повному обсязі залежить національна безпека, що в умовах війни набуває особливого значення, адже зовнішня загроза може призвести до дестабілізації країни зсередини, якщо система управління не буде функціонувати належним чином. Система публічного управління в Україні опинилася в надскладних умовах, що вимагає термінового аналізу факторів, які впливають на її ефективність в умовах війни, оскільки дослідження цих аспектів є надзвичайно актуальними в сучасних реаліях. Багато вітчизняних досліджень, які присвячені питанням ефективності державного та публічного управління, вказують на наявність ряду серйозних недоліків, серед яких корупція, суперечності в законодавстві, недосконале правове регулювання, кадрові кризи, низький рівень прозорості, а також нечіткий розподіл повноважень між політичною та адміністративною сферами, що створює додаткові труднощі в управлінні. Ці фактори, які мають деструктивний характер, потребують термінового вирішення, оскільки їх ігнорування може призвести до загрози кризи в системі публічного управління, що в умовах війни є особливо небезпечним. Публічне адміністрування передбачає функціонування універсального організаційно-правового механізму, який забезпечує виявлення, узгодження та реалізацію суспільних потреб і інтересів, що є основою для ефективного управління. Публічне управління має здійснювати практичний, організуючий та регулюючий вплив держави на суспільне життя, що включає в себе широкий спектр діяльності, яка може бути розглянута в двох аспектах: у широкому сенсі це вся діяльність держави, а в вузькому – діяльність, що стосується виконавчої влади. Держава управляє тими аспектами, які є важливими для всього суспільства, що вимагає організації управлінських процесів у формі, що відповідає функціям та методам впливу на соціальні відносини.

Важливу роль у цьому контексті відіграє організація системи державного управління, а також робота з налагодження життєдіяльності

суспільства, що є необхідним для забезпечення стабільності та розвитку. Управління здійснюється органами державної виконавчої влади, в системі яких існує чіткий розподіл функцій, що дозволяє ефективно реагувати на виклики, які постають перед державою в умовах сучасних реалій, що вимагає від усіх учасників процесу управління високого рівня професіоналізму та відповідальності(Миколюк 2022: 46).

2.2. Стратегії адаптації публічної політики до воєнного часу: аналіз сучасних тенденцій

Розбудова публічного адміністрування в умовах війни вимагає адаптації до екстремальних обставин, що охоплює суттєві трансформації в функціях, завданнях та принципах діяльності органів публічної влади, оскільки ці зміни є необхідними для забезпечення ефективного реагування на виклики, які постають перед державою в умовах збройної агресії. Система публічного адміністрування продовжує виконувати свої функції, задовольняючи потреби як громадян, так і юридичних осіб, проте виникають специфічні особливості, що зумовлені необхідністю спрямування діяльності публічних адміністрацій на ефективне протистояння агресії, що безпосередньо впливає на політичне управління, яке має забезпечити безперебійне функціонування політичного процесу в умовах війни, що є критично важливим для підтримки стабільності держави. Військова агресія кардинально змінила українську та світову дійсність, створивши нові загрози та виклики, які безпосередньо вплинули на політичне управління, яке змушене адаптуватися до нових умов, що вимагає від системи публічного управління високого рівня стійкості та здатності до адаптації. Ефективність політичної системи України в умовах кризи, викликаній масштабним вторгненням, продемонструвала свою стійкість і здатність пристосовуватися до зовнішніх чинників, що є важливим аспектом для забезпечення національної безпеки. Ключовим елементом у цьому контексті є координація між органами державної влади та місцевого самоврядування, що має враховувати принцип субсидіарності, особливо в

умовах прагнення до централізації управлінських рішень, що може суттєво вплинути на ефективність управлінських процесів.

Введення воєнного стану зумовило трансформацію інституційної основи державного управління, що включає створення обласних та районних військових адміністрацій, наділених необхідними повноваженнями для запобігання загрозам та відбиття збройної агресії, а також формування військово-цивільних адміністрацій у зонах активних бойових дій, які укомплектовані військовослужбовцями та правоохоронцями, що мають спеціальні навички та досвід, що є критично важливим для забезпечення стабільності в цих регіонах.

Дослідження ефективності публічного адміністрування в Україні під час воєнного стану набуває особливого значення, оскільки від здатності публічного управління виконувати свої функції залежить національна безпека, що в умовах війни є надзвичайно актуальним. Війна вимагає, щоб система публічного управління функціонувала ефективно, щоб мінімізувати зовнішні загрози та запобігти внутрішньому колапсу, що вимагає від усіх учасників процесу управління високого рівня професіоналізму та відповідальності. Процес формування вітчизняної системи публічного управління повинен починатися зі створення відповідного інституційного середовища, яке має бути орієнтоване на формування нових ціннісних орієнтирів суспільства та кожної окремої особи, що є запорукою сталого розвитку. Сучасний етап розвитку української держави характеризується необхідністю побудови такої системи публічного управління, яка забезпечуватиме ефективну взаємодію між публічною владою та громадянським суспільством, оскільки публічне управління є системою, в якій взаємодіють органи державної та місцевої влади, різноманітні організаційно-правові форми та громадяни, які беруть безпосередню участь у процесі суспільного розвитку. Основною метою формування та функціонування системи публічного управління є розробка та

реалізація соціально-економічної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення, що є критично важливим у контексті сучасних викликів.

В умовах воєнного стану традиційна політична діяльність зазнає значних обмежень, які пов'язані як з технічними труднощами реалізації демократичних процедур, так і зі спробами правлячої еліти зменшити вплив опозиційних структур для досягнення консолідації, що призводить до поступового зменшення простору для політичного діалогу на користь військового монологу. Окремою проблемою залишається організація роботи політичного управління на тимчасово окупованих територіях та в районах активних бойових дій, де виникають питання, пов'язані із забезпеченням потреб населення, евакуацією, створенням гуманітарних коридорів та продовольчою логістикою, що є надзвичайно важливими для підтримки життєдіяльності населення в цих регіонах.

На місцевому рівні актуальною є робота з внутрішньо переміщеними особами, налагодження отримання та розповсюдження гуманітарної допомоги, а також забезпечення цивільного захисту населення, що є важливим аспектом у контексті сучасних викликів. Існують інституційні проблеми, які гальмують перехід до нових стандартів управління в умовах підвищення обороноздатності країни, зокрема, незавершеність адміністративно-територіальної реформи, що загрожує наростанням інституційних диспропорцій у взаємовідносинах між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Розподіл управлінських функцій між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства щодо здійснення ними повноважень у сфері управління залишається недостатньо врегульованим, що ускладнює ефективність управлінських процесів. Система військового обліку та формування мобілізаційного резерву, яка фактично не переглядалася з радянських часів, також потребує термінового оновлення, оскільки органи державної влади та місцевого самоврядування не залучені до цього процесу

належним чином, що ускладнює ситуацію в умовах війни. Ситуація ускладнюється корупційними проявами та іншими інституційними дисфункціями, які блокують ефективність механізмів публічного управління, що є критично важливим для забезпечення стабільності та розвитку держави в умовах сучасних викликів(Кобець 2024: 30).

Відбувається часткова деолігархізація суспільних відносин, що відкриває нові можливості для змін у політичному та медійному середовищі, оскільки актуалізується перспектива організації та фінансування нових партійних проєктів, які не підпорядковуються інтересам великих фінансово-промислових груп, що, в свою чергу, може сприяти більшій політичній різноманітності. Проте більшість існуючих партій не змогли адаптуватися до нових викликів, що призвело до їх зникнення з інформаційного поля, а соціологічні опитування вказують на низький рівень довіри громадян до політичних партій, що стає серйозним викликом для демократії в Україні. Введення воєнного стану викликало шоківий вплив на різні сфери життєдіяльності, що пов'язано з інституційно-правовими змінами та трансформацією неформальних інститутів, які раніше виконували важливі функції в суспільстві. На досвіді інших країн можна побачити, що основними викликами, з якими стикаються держави в умовах війни, є руйнування механізмів управління, зміна структури економіки, втрата бюджетних надходжень, загострення соціальних та демографічних проблем, посилення бідності, інфляція та зниження інвестиційної активності, що вимагає від держави термінових і зважених рішень. В умовах війни пріоритети та потреби населення щодо діяльності місцевого самоврядування зазнали значних змін, що зумовлено новими реаліями, в яких ключову роль територіальних громад було визначено в рамках реформи децентралізації, що передбачає передачу повноважень з центральних органів влади до органів місцевого самоврядування, що забезпечує вищу ефективність місцевих проєктів.

Ключові фактори, які сприяють підвищенню ефективності роботи фахівців системи публічного управління, включають можливість організації віддаленої роботи, спрощення процедури прийому на роботу нових фахівців, залучення військових до військово-цивільних адміністрацій, а також організацію підвищення кваліфікації з акцентом на специфіку роботи в умовах війни. Система прийому публічних службовців на роботу під час війни стала більш гнучкою, що дозволяє обіймати посади без конкурсу за умови підтвердження кваліфікації, з подальшим оголошенням конкурсів після завершення воєнного стану, що може суттєво поліпшити кадрову ситуацію в державних органах.

Важливим аспектом публічного адміністрування є впровадження принципів соціальної справедливості, які в американській доктрині розглядаються як невід'ємна риса публічно-управлінських відносин, що дозволяє оцінювати співмірність дій публічних адміністрацій у контексті досягнення цілей оборони та реалізації прав і інтересів фізичних та юридичних осіб, особливо під час використання дискреційних повноважень. Політика публічного управління повинна включати моніторинг та аналіз ефективності функціонування економіки в умовах війни, розробку цілей та завдань соціально-економічного розвитку, а також формування дієвого механізму системи публічного управління, що є критично важливим для забезпечення стабільності в державі. Для побудови ефективної системи публічного управління необхідно вирішити завдання щодо перерозподілу повноважень між органами публічної влади, усунення дублюючих функцій, розширення участі громадянського суспільства, підвищення мотивації державних службовців, покращення якості надання адміністративних послуг, подальшої цифровізації та координації діяльності суб'єктів економіки, що дозволить адаптувати систему управління до нових викликів. Важливо зазначити, що в Туреччині періоди воєнного стану використовувалися цивільною владою для залучення військових до вирішення політичних криз, що супроводжувалося

функціональним виміром ролі турецьких військових і призводило до їх домінування у прийнятті рішень, що історично демонструвало покладання цивільної влади на військову для наведення порядку.

У Сполучених Штатах Америки існують теоретичні сценарії, за яких президент може відчутти потребу ввести воєнний стан для відновлення порядку, наприклад, у випадку біологічної атаки, що призводить до масової паніки та перевантаження цивільної інфраструктури, що свідчить про те, що конституція США прямо не надає президенту надзвичайних повноважень, проте тенденція останніх років вказує на залучення військових до операцій, які традиційно є цивільними за своєю природою, що може викликати серйозні питання щодо балансу між цивільною та військовою владою (Криворучко 2023: 38, 48-49).

До другого розділу можна зробити наступний висновок: В умовах військового стану політична система України зіткнулася з безпрецедентними викликами, які вимагали термінової та глибокої адаптації публічної політики, а також забезпечення безперервного функціонування державних інститутів в умовах екстремальних навантажень і прямих загроз національній безпеці. Запровадження правового режиму воєнного стану призвело до суттєвих інституційних трансформацій, зокрема через створення військових адміністрацій на різних рівнях та надання розширених повноважень відповідним державним органам, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування, що стало необхідним для ефективною відсічі збройній агресії та забезпечення обороноздатності держави. При цьому система публічного адміністрування, незважаючи на певні особливості, зумовлені пріоритетами оборони, продовжувала виконувати свої основні завдання, спрямовані на задоволення нагальних потреб громадян та юридичних осіб. Одним із ключових аспектів успішної адаптації стало забезпечення ефективною взаємодії та координації дій між органами державної влади центрального рівня, місцевим самоврядуванням та новоствореними

військовими адміністраціями, що часто відбувалося в умовах об'єктивного прагнення до централізації управлінських рішень для підвищення оперативності реагування на військові виклики. Водночас спостерігалася значна активізація ролі громадянського суспільства, волонтерських організацій та благодійних фондів, які стали потужною силою у відповідь на масштабні гуманітарні та соціальні проблеми, спричинені війною.

У процесі формування та реалізації публічної політики в умовах воєнного стану виявлено низку системних проблем та викликів, які потребують подальшого вирішення, зокрема незавершеність адміністративно-територіальної реформи та реформи децентралізації, що створює інституційні диспропорції та ускладнює взаємодію між різними рівнями влади. Недосконалість системи військового обліку та формування мобілізаційного резерву, яка не зазнала принципових змін протягом тривалого часу, стала очевидною, а також негативні явища, такі як корупційні ризики та опортуністична поведінка окремих посадовців і громадян, додатково ускладнюють ефективне публічне управління. Спостерігається падіння довіри до окремих політичних інститутів, зокрема до парламенту та політичних партій, більшість з яких не змогли адаптуватися до нових реалій і втратили свій вплив.

Важливим напрямом адаптації публічної політики стало спрощення процедур у сфері надання публічних послуг, зокрема адміністративних, тимчасове призупинення та поетапне відновлення доступу до державних реєстрів, впровадження можливостей дистанційної роботи для публічних службовців, а також запровадження більш гнучкого підходу до кадрових питань в органах публічної влади, включаючи спрощений порядок прийняття на роботу в умовах воєнного стану. На основі аналізу сучасних тенденцій та виявлених проблем, стратегії подальшої адаптації публічної політики України до умов воєнного часу та підготовки до повоєнного відновлення мають носити

комплексний характер і бути спрямованими на всебічне підвищення стійкості, адаптивності та ефективності системи публічного управління. Ключовими напрямками таких стратегій є подальше вдосконалення механізмів координації між усіма рівнями влади, військовими структурами та громадянським суспільством, забезпечення чіткого розподілу функцій та повноважень для уникнення дублювання та підвищення відповідальності, а також необхідність завершення реформи децентралізації та посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, які довели свою критичну важливість в умовах війни.

Надзвичайно важливо зосередити зусилля на розробці та послідовній реалізації детального й реалістичного плану післявоєнного відновлення та розвитку країни, що передбачає не лише відбудову зруйнованої інфраструктури, але й відновлення економічного потенціалу, зокрема через релокацію підприємств із зон бойових дій, надання державної підтримки бізнесу, створення нових робочих місць, а також забезпечення надійного соціального захисту населення, особливо вразливих категорій, та підвищення загальної якості життя громадян. Формування нової, сучасної моделі публічної служби, яка ґрунтується на принципах професіоналізму, доброчесності, підзвітності та підвищення мотивації державних службовців, поряд із подальшою цифровізацією процесів управління та надання адміністративних послуг, має стати одним із пріоритетів, оскільки це сприятиме підвищенню ефективності та прозорості державного апарату. Посилення ролі громадянського суспільства та забезпечення постійного й конструктивного діалогу між владою та громадськістю на всіх рівнях є невід'ємною запорукою успішної адаптації держави до нових реалій та ефективного подолання викликів, пов'язаних з війною та повоєнною відбудовою. Принципи соціальної справедливості, що передбачають усвідомлення відповідальності за сприяння соціальній рівності, відкритість до професійного розвитку для подолання упереджень та усунення всіх форм

нерівності, мають стати невід’ємною складовою публічного адміністрування, особливо при застосуванні дискреційних повноважень в умовах обмежень, накладених воєнним станом, адже демократично відповідальна публічна адміністрація має здійснювати дії, які є справедливими, інклюзивними, цілеспрямованими та орієнтованими на людину.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретико-методологічних засад публічної політики та особливостей її трансформації в умовах воєнного стану в Україні можна сформулювати низку висновків, що розкривають ступінь досягнення поставленої мети та завдань. Публічна політика, як цілеспрямована діяльність державних інститутів, що зазнає дедалі більшого впливу з боку недержавних акторів, у сучасних умовах виходить за межі традиційного розподілу ресурсів та регулювання, охоплюючи управління конфліктами, легітимацію влади та сприяння соціальним інноваціям в умовах зростаючої мережевізації суспільства. Динамічний характер публічної політики та її залежність від економічного, соціального, політичного та адміністративного контексту підкреслюється її ключовими характеристиками, такими як цілеспрямованість, процесуальність, реактивність на суспільні запити та нормативна основа. Кризові ситуації, зокрема воєнний стан, виступають потужними каталізаторами змін у публічній політиці, руйнуючи усталені інституційні рамки та відкриваючи вікна можливостей для трансформацій, при цьому теорії процесу політики, що акцентують увагу на обмеженій раціональності акторів та ролі фокусуєчих подій, демонструють вищу адаптивність до пояснення таких змін. Сучасні підходи до кризового управління зміщують фокус з традиційного планування на розвиток реактивних здібностей системи, які включають в себе стійкість, міцність та антикрихкість, що знаходить підтвердження в теоріях хаосу та складності, які допомагають зрозуміти нелінійну динаміку кризових процесів.

При аналіз особливостей формування та реалізації публічної політики в Україні під час воєнного стану було досліджено, що політична система зіткнулася з безпрецедентними викликами, які вимагали негайної адаптації та забезпечення безперебійного функціонування держави. Запровадження правового режиму воєнного стану спричинило значні інституційні зміни,

зокрема створення військових адміністрацій та надання розширених повноважень відповідним органам для відсічі збройної агресії, при цьому система публічного адміністрування продовжує виконувати завдання щодо задоволення потреб громадян, маючи й певні особливості, зумовленими пріоритетами оборони. Одним з ключових аспектів стала необхідність забезпечення ефективної взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування та військовими адміністраціями, часто в умовах прагнення до централізації управлінських рішень, а також активізація ролі громадянського суспільства, волонтерських організацій та благодійних фондів, які стали потужною силою у відповіді на виклики війни. Водночас, виявлено низку проблем, таких як незавершеність адміністративно-територіальної реформи, недосконалість системи військового обліку, корупційні ризики та падіння довіри до окремих політичних інститутів, зокрема парламенту та політичних партій. Важливим напрямом адаптації стало спрощення процедур у сфері публічних послуг, впровадження можливостей дистанційної роботи для публічних службовців та гнучкіший підхід до кадрових питань.

На основі аналізу сучасних тенденцій та проблем, стратегії адаптації публічної політики України до умов воєнного часу мають бути комплексними та спрямованими на підвищення стійкості та ефективності системи публічного управління. Ключовими напрямами є подальше вдосконалення координації між усіма рівнями влади та військовими структурами, чіткий розподіл функцій та повноважень, завершення реформи децентралізації та посилення спроможності місцевого самоврядування. Необхідно зосередити зусилля на розробці та реалізації плану післявоєнного відновлення та розвитку, що передбачає відновлення економіки, зокрема через релокацію підприємств та державну підтримку бізнесу, а також забезпечення соціального захисту населення та підвищення якості життя. Важливим є формування нової моделі публічної служби, орієнтованої на

професіоналізм, добросесність та підвищення мотивації державних службовців, а також подальша цифровізація процесів управління та надання послуг. Посилення ролі громадянського суспільства та забезпечення конструктивного діалогу між владою та громадськістю є запорукою успішної адаптації та подолання викликів. Принципи соціальної справедливості мають стати невід'ємною складовою публічного адміністрування, особливо при застосуванні дискреційних повноважень в умовах воєнного стану. Наукова та практична значущість отриманих результатів полягає у поглибленні розуміння складних процесів трансформації публічної політики під впливом екстремальних чинників та у формулюванні конкретних напрямів для її вдосконалення, що може бути використано органами державної влади та місцевого самоврядування для підвищення ефективності їхньої діяльності в умовах війни та у процесі повоєнного відновлення України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипенко Н. В., Супруненко С. А., Гавран В. Я. Український досвід адаптації державних фінансів та менеджменту до умов воєнного стану. *Академічні візії*. 2023. Вип. 25.
2. Борщевський В. В., Василиця О. Б., Матвеев Є. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2022. № 2 (76). С. 30–35.
3. Горник В. Г., Євмешкіна О. Л. Особливості формування та реалізації воєнної політики як складової оборонної політики України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 150–155.
4. Журавльов Д. В., Христинченко Н. П., Шопіна І. М. Розвиток системи публічного адміністрування за умов правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 225–227.
5. Іванова В. Д. Технологія виробництва продуктів бджільництва : курс лекцій. Миколаїв : МДАУ, 2009. 245 с.
6. Іжа М. М., Курносенко Л. В. Публічне управління в умовах викликів воєнного стану. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2023. № 19. С. 11–30.
7. Кобець Ю. Політична система України в умовах воєнного стану: проблеми ефективності. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. Вип. 16. С. 27-33.
8. Кобець Ю., Міщук А., Міщук М. Інституціональні аспекти управління політичною кризою як складова забезпечення національної безпеки держави. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. Вип. 18. С. 175–185.

9. Криворучко І. В. Публічне управління в умовах війни: виклики та перспективи. Теорія та практика державного управління. 2023. Вип. 2 (77). С. 38–53.
10. Липовська Н. А., Письменний І. В. Публічна політика : навч. посіб. 2-ге вид. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. 104 с.
11. Мазур О. В. Особливості формування та реалізації публічної політики в умовах воєнного стану : кваліфікац. робота : Менеджмент в органах публічного управління / наук. керівник А. С. Слюняєв. Київ : Нац. авіац. ун-т, Навч.-наук. ін-т неперервної освіти, Каф. публіч. упр. та адм., 2022. 84 с.
12. Миколюк А. В. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Вип. 29. С. 45–48.
13. Неділько А. І., Задорожний В. П., Бойко В. В. Публічна політика : навчальний посібник. Полтава : ПолтНТУ, 2018. 225 с.
14. Нестеренко В. В. Публічне управління в Україні у воєнний період : кваліфікац. робота : 281 Публічне управління та адміністрування / наук. керівник О. М. Чальцева. Вінниця : Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса, 2024. 62 с.
15. Пономаренко О. С., Морозюк Ю. В., Нинюк М. А. Вплив воєнних дій на ефективність державного управління в Україні. Академічні візії. 2024. Вип. 32.
16. Публічна політика : навчально-методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / упоряд. Е. Мамонтова. Одеса : Юридична література, 2023. 148 с.
17. Рудакевич О. Публічна політика в контексті українських реалій. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2016. Вип. 3-4. С. 255–266.

18. Титаренко Л., Яценко В. Публічне управління України в умовах викликів війни: компонента соціетальних цінностей. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2024. Вип. 31. С. 160-170.
19. Чальцева О. М. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика : монографія. Вінниця : ФОП Барановська Т. П., 2017. 336 с.
20. Чальцева О. Концепт «Публічна політика» у міждисциплінарному науковому дискурсі. Політичний менеджмент. 2012. № 1-2. С. 77–83.
21. Чечотка В. Д. Особливості функціонування публічного управління в Україні в умовах війни. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Т. 34 (73), № 5. С. 7-12.
22. Швець К. А. Проблеми розвитку публічної політики України у воєнний період. Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця./ Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса. Вінниця, 2024. С. 123–125.
23. Шпортюк О. Поле публічної політики. Політичний менеджмент. 2010. № 5. С. 89–94.
24. Янишин Р. І. Сучасні тенденції розвитку публічного управління в Україні. Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation: Collection of scientific papers «SCIENTIA». Pisa, 2024. С. 40–43.
25. Anderson J. E. The Study of Public Policy. Public policymaking: An introduction. Boston : Houghton Mifflin Company, 2003. P. 1–34.
26. Anyebe A. A. An Overview of Approaches to the Study of Public Policy. International Journal of Political Science (IJPS). 2018. Vol. 4, no. 1. P. 08–17.
27. Benaben F., Fertier A., Montarnal A., Salatge N., Truptil S., Rebiere S., Lauras M. A conceptual framework and a suite of tools to support crisis

management. Proceedings of the 50th Hawaii International Conference on System Sciences. 2017. P. 237–246.

28. Cairney P. How can policy theory have an impact on policymaking? The role of theory-led academic-practitioner discussions. *Teaching Public Administration*. 2015. Vol. 33, No. 1. P. 22–39.

29. Cairney P. *Understanding Public Policy. Theories and Issues*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2012. 330 p.

30. Capano G., Toth F. Controversial issues in crisis management. Bridging public policy and crisis management to better understand and address crises. *Risk, Hazards & Crisis in Public Policy*. 2024. P. 1–22.

31. Capano G., Woo J. J. Resilience and robustness in policy design: a critical appraisal. *Policy Sciences*. 2017. Vol. 50. P. 399–426.

32. Crandall W. R., Parnell J. A., Spillan J. E. *A Framework for Crisis Management. Crisis Management in the New Strategy Landscape*. Thousand Oaks, CA : Sage, 2009. P. 1–19.

33. Davies, Kirk L. *The Imposition of Martial Law in the United States*. 2000.

34. Genç Yılmaz, A. (2023). Martial Law as a Pulling Mechanism and Civil Military Relations in Turkey. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 6(1), 198-209.

35. 11. Goncharuk N., Cherednychenko A. Modernization of Public Administration in Ukraine during the War and in the Post-War Period in the Context of European Values. *Аспекти публічного управління*. 2022. Том 10, № 6. С. 46–53.

36. Ieraci G. Experts and Democracy in the Management of Crises = Esperti e democrazia nella gestione delle emergenze. *Poliarchie/Polyarchies*. 2020. Vol. 3, No. 2. P. 143–156.

37. Johansson L., Pihl L. Crisis Management in Theory and Practice: How and Why Organizations Work the Way They Do : Master Thesis : Management. Jönköping : Jönköping University, International Business School, 2023. 93 p.
38. Justino, Patricia. Wartime governance and state-building trajectories in post-conflict societies. WIDER Working Paper 2022/48. United Nations University World Institute for Development Economics Research, 2022.
39. Kimenyi M. S., Mwabu G. Policy Advice during a Crisis. Economics Working Papers. 2005. № 200541.
40. Krebs T. Transformationspolitik nach der Corona-Krise: Zusammenhalt stärken und Zukunft schaffen. WISO Diskurs. 2021. August. 35 c.
41. Kryvoruchko I. V. Public Administration in the Conditions of War: Challenges and Prospects. Theory and Practice of Public Administration. 2023. Vol 33 (72), No. 4. P. 64-71.
42. Longo M., Preite G. Governo e immaginario delle emergenze. Una introduzione. Iconocrazia. 2021. N. 20, Vol. 2. P. 5–27.
43. Lutsevych O. Ukraine's wartime recovery and the role of civil society: Chatham House survey of Ukrainian CSOs – 2024 update : Briefing Paper / Chatham House, Ukraine Forum. London : Chatham House, 2024. 26 p.
44. Lutsevych O. Ukraine's wartime recovery and the role of civil society: Chatham House survey of Ukrainian CSOs – 2024 update. Chatham House, Ukraine Forum, 2024. 26 p.
45. Offe C. 'Crises of crisis management': elements of a political crisis theory. Contradictions of the Welfare State. London : Hutchinson, 1984. P. 35–61.
46. Olychenko I., Ditkovska M., Klochko A. Digital Transformation of Public Authorities in Wartime: The Case of Ukraine. Journal of Information Policy. 2024. Vol. 14. P. 686–746.

47. Public policy: meaning, nature, scope and importance. Lesson 1 // Public Policy : навчально-методичний посібник. Guntur : Acharya Nagarjuna University, 2022. P. 1–8.
48. Public policy in emergency management : Instructor Guide. IG 280 / Federal Emergency Management Agency, Emergency Management Institute, National Emergency Training Center. Emmitsburg, MD : FEMA, 1990.
49. Ruggeri A. Le trasformazioni istituzionali nel tempo dell'emergenza. Consulta Online. 2021. Fasc. I. P. 565–621.
50. Sandfort J. R. Theoretical foundations and design principles to improve policy and program implementation. The Oxford Handbook of Public Administration / Ed. by E. Ferlie, L. E. Lynn Jr., C. Pollitt. 2nd ed. Oxford University Press, 2018.
51. Schäfer A. Krisentheorien der Demokratie: Unregierbarkeit, Spätkapitalismus und Postdemokratie. Köln : Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung, 2008.
52. 28. Schäfer A. Krisentheorien der Demokratie: Unregierbarkeit, Spätkapitalismus und Postdemokratie. Der moderne Staat — Zeitschrift für Public Policy, Recht und Management. 2009. Vol. 2, No. 1. S. 159–183.
53. The Policy Process and Policy Theories. Chapter 2 // U.S. Public Policymaking. SAGE Publications, Inc., 2023. P. 19–47.
54. Theories of the Policy Process / Ed. by P. A. Sabatier. 2nd ed. Boulder, CO : Westview Press, 2007. 366 p.
55. Wenzelburger G., Wolf F. Policy theories in the crisis? Comparing the explanatory power of policy theories in the context of crisis. [Working Paper]. TU Kaiserslautern ; Heidelberg University, 2021.
56. Ziakas V., Antchak V., Getz D. Theoretical Perspectives of Crisis Management and Recovery for Events. Crisis Management and Recovery for Events: Impacts and Strategies. Oxford : Goodfellow Publishers Ltd, 2021. P. 1–29

АНОТАЦІЯ

Кечеджі К. О. Публічна політика за умов воєнного стану: сучасний контекст (бакалаврська робота). Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2025. 59 с. (рукопис).

Кваліфікаційна робота присвячена комплексному дослідженню трансформації публічної політики України в умовах воєнного стану, спричиненого повномасштабною агресією Російської Федерації. Розглянуто сучасні теоретико-методологічні підходи до вивчення публічної політики, її функції та особливості в умовах надзвичайних ситуацій. Досліджено адаптаційні стратегії та механізми реалізації публічної політики в кризових умовах, зокрема в контексті координації державного управління, місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Особливу увагу приділено нормативно-правовому забезпеченню, функціонуванню інституцій публічної влади, а також ролі публічної політики у забезпеченні національної безпеки та стійкості держави.

Ключові слова: публічна політика, воєнний стан, кризове управління, політичний процес, національна безпека, державне управління, адаптація.

ANNOTATION

Kechedzhi K. O. Public Policy under Martial Law: Current Context (Bachelor's Work). Kharkiv: Kharkiv National University named after V. N. Karazin, 2025. 59 p. (manuscript).

The qualifying bachelor's thesis is devoted to a comprehensive study of the transformation of Ukraine's public policy under martial law, triggered by the full-scale aggression of the Russian Federation. The research explores contemporary theoretical and methodological approaches to public policy, its functions, and characteristics in emergency conditions. Adaptation strategies and implementation mechanisms of public policy in times of crisis are examined, particularly in terms of coordination between public administration, local self-government, and civil society. Special attention is paid to the legal framework, the functioning of public institutions, and the role of public policy in ensuring national security and state resilience.

Keywords: public policy, martial law, crisis management, political process, national security, public administration, adaptation.

Відгук

на кваліфікаційну роботу бакалавра студентки групи ОП-41, спеціальності 052 – Політологія, освітньо-професійної програми «Політичні технології та аналіз політики» денної форми навчання Кечеджі Катерини Олексіївни на тему : «Публічна політика за умов воєнного стану: сучасний контекст»

Кваліфікаційна робота К.О. Кечеджі присвячена вельми актуальній проблемі аналізу функціонування політичної системи України, тих трансформацій, які вже відбулись та продовжують відбуватись за умов дії воєнного стану. Взагалі кажучи, дослідження особливостей процесів, котрі орієнтовані на демократичний транзит, навіть за таких складних умов, є одним з пріоритетних напрямків розвитку сучасної політичної науки. З одного боку, протистояння російській агресії консолідує український народ, з іншого – встановлює певні обмеження на шляху розгортання публічно-політичного простору. Робота К.О. Кечеджі логічно побудована, складається з вступу, двох розділів і висновків. Автор цілком доречно та досить успішно використала в роботі метод сходження від абстрактного до конкретного. У першому розділі роботи К.О. Кечеджі розглядає теоретико – методологічні засади становлення демократичних джерел в Україні. Цікавим з цієї точки зору виглядає звернення до історико- політичного аспекту процесу демократизації в Україні. При цьому автор продемонструвала досить добру обізнаність з сучасними науковими підходами, які є у вітчизняних та зарубіжних роботах. У другому розділі роботи дослідження переводиться на більш конкретний рівень – на проблеми, виклики, котрі постають перед політичною системою, нашим суспільством за умов воєнного стану.

У своїй кваліфікаційній роботі автор використовує достатній спектр методів дослідження, робить обґрунтовані висновки, котрі базуються на відповідній теоретико – методологічній основі. Побудова роботи відповідає реалізації мети та вирішенню основних завдань дослідження, сприяє визначенню як теоретичних, так і практичних аспектів обраної проблематики. У бакалаврській роботі автор продемонструвала певні здібності до самостійного наукового аналізу проблем в Україні, пропонує власний підхід до дослідження обраної теми. Серед зауважень, побажань автору на майбутнє можна зазначити наступне. Кваліфікаційна робота могла б додатково виграти за рахунок більш детального розгляду проблем, викликів, які будуть стояти перед політичною системою України, простором публічної політики після війни. Однак наведене зауваження не заперечує загальне позитивне враження, яке справляє робота.

Кваліфікаційна робота відповідає встановленим вимогам. Робота логічно побудована, грамотно структурована, автор продемонстрував здатність робити самостійні обґрунтовані висновки. Кваліфікаційна робота К.О. Кечеджі заслуговує на високу оцінку.

Науковий керівник, доцент кафедри
політології ХНУ імені В.Н. Каразіна

О.Л. Авксентьєв

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу бакалавра студентки групи ОП-41, спеціальності 052 Політологія, освітньо-професійної програми «політичні технології та аналіз політики», денної форми навчання, Кечеджі Катерини Олексіївни

на тему «Публічна політика за умов воєнного стану: сучасний контекст»

Бакалаврська робота Кечеджі К.О. присвячена дуже важливій темі. Дослідження особливостей простору публічної політики в Україні за умов воєнного стану є принципово важливим і перспективним напрямком політичної науки. Робота Кечеджі К.О. досить логічно побудована, складається з вступу, двох розділів і висновків. У своєму дослідженні автор цілком виправдано застосувала різні методи, включаючи порівняльний метод та метод сходження від абстрактного до конкретного.

У першому розділі роботи Кечеджі К.О. зосереджується на теоретико-методологічному аспекті аналізу публічної політики, зокрема в умовах кризових ситуацій. При цьому автор продемонструвала досить добру обізнаність з сучасними науковими підходами, які є у вітчизняних та зарубіжних роботах науковців.

У другому розділі роботи дослідження переводиться на більш конкретний рівень – на огляд актуальних проблем розгортання публічно-політичних практик в Україні; при цьому особливий акцент робиться на специфіці політичної системи України в умовах протистояння російській агресії. Досить цікавим у такому контексті виглядає розгляд стратегій взаємостосунків, комунікацій владних структур з громадянами країни, форматування «поля політики».

У кваліфікаційній роботі автор використовує достатній добір методів дослідження, робить самостійні висновки, обґрунтування яких базується на необхідному теоретико-методологічному фундаменті. Структура роботи відповідає реалізації мети та вирішенню основних завдань дослідження, сприяє визначенню як теоретичних, так і практичних аспектів обраної проблематики. У бакалаврській роботі автор виявляє власний погляд на проблему розвитку політичного процесу в Україні, пропонує власний підхід до дослідження обраної теми. Сильною стороною роботи є спроба охопити загальнонаціональну проблематику публічно-політичного процесу. Серед зауважень, побажань автору на майбутнє можна зазначити наступне. Слід більш чітко фіксувати справді дискусійні, інколи навіть протилежні підходи, які сформувався і продовжують

формуватися в сучасній науковій літературі; це сприятиме кращому розумінню ключових положень та ідей роботи. Однак наведене зауваження не заперечує загальне позитивне враження, яке справляє робота.

Кваліфікаційна робота відповідає встановленим вимогам. Робота логічно побудована, грамотно структурована, автор продемонструвала здатність робити самосійні обґрунтовані висновки. Кваліфікаційна робота Кечеджі К.О. заслуговує на високу оцінку.

Рецензент:

к.е.н., доцент кафедри міжнародних
економічних відносин та логістики,
заступник директора ННІ
«Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»

Тетяна МІРОШНИЧЕНКО